

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

JUSTINA NAVICKAITĖ
VERSLO TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

IŠIEŠKOTOJO IR SKOLININKO TEISIŲ GYNIMAS VYKDYMO PROCESĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. Rosita Patackienė

Konsultantas –
Doc.dr. Vigintas Višinskis

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS	2
1. VYKDYMO PROCESAS IR JAME DALYVAUJANTYS ASMENYS.....	6
2. ANTSTOLIO PADĖTIS GINANT VYKDYMO PROCESO ŠALIŲ TEISES.....	8
2.1 Antstolio pareiga išaiškinti šalims jų teises.....	8
2.2 Vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties terminas ir išieškojimo senaties terminas ...	11
2.3 Raginimas įvykdyti sprendimą, siūlymas sumokėti skolą ir vykdymo išlaidas, taikos sutartis	16
2.4 Vykdomo išlaidos.....	19
3. TEISMO VIETA GINANT VYKDYMO PROCESO ŠALIŲ TEISES.....	26
3.1 Vykdomasis dokumentas.....	26
3.2 Skundas dėl antstolių veiksmų.....	31
3.3 Ieškinys dėl turto pardavimo iš varžytynių, perdavimo išieškotojui, turto pardavimo be varžytynių aktų pripažinimo negaliojančiais. Varžytynių akto tvirtinimas.....	40
3.4 Sprendimų įvykdymo atgrėžimas.....	45
4. KITŲ SUBJEKTŲ PADĖTIS GINANT VYKDYMO PROCESO ŠALIŲ TEISES.....	47
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS	51
SANTRAUKA	54
SUMMARY	57

IVADAS

Temos aktualumas ir problematika

Vykdyto procesas – tai pagrindinė teismų sprendimų realizavimo garantija. Materialinė teisės norma apskritai prarastų savo svarbą jei nebūtų procesinių priemonių jai apginti. O teismo sprendimas savaime dar nereiškia, kad teisingumas jau yra įvykdytas. Asmens, besikreipiančio į teismą dėl jo pažeistos teisės gynimo pagrindinis tikslas yra tas, kad ta jo teisė būtų realiai atkurta, o ne tik kad būtų priimtas jam palankus teismo sprendimas. Kita vertus, labai svarbu, užtikrinti kad vykdyto procesas netaptų antrosios šalies (skolininko) sužlugdyto priemone. Vienas iš pagrindinių vykdyto proceso uždavinių yra subalansuoti abiejų šalių: tiek išieškotojo, tiek skolininko teisių apsaugą.

2003 m. sausio 1d. įsigaliojo naujas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (toliau – CPK). Jame padaryta daug vykdyto proceso pakeitimų, bandyta subalansuoti išieškotojo ir skolininko teises. Tačiau problemų vis tiek išlieka. Neretas atvejis, kai asmuo, kurio atžvilgiu priimtas jam palankus teismo sprendimas, nepasitikėdamas ar per mažai žinodamas apie vykdyto sistemą, net nesikreipia į antstolius dėl priverstinio jo vykdyto. Tokiu atveju, teismo sprendimas tampa savitiksliu aktu, kas griaua pasitikėjimą ne tik antstolių, bet ir pačių teismų autoritetingu.

Šiuo metu valstybinės institucijos jau ima kreipti daugiau dėmesio į vykdyto procesą. Kaip viena iš 2004-2008 m. Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių yra numatytas antstolių veiklos monitoringas. Todėl Teisingumo ministro buvo inicijuoti antstolių veiklos patikrinimai, o Žmogaus teisių stebėjimo institutui pavesta atlikti tyrimą dėl antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų.

Po Teismo antstolių kontorų institucinės reformos, Lietuvoje sukurta privačių antstolių kontorų sistema. Šis žingsnis vertinamas dvejopai. Viena vertus, privatus antstolių darbas vykdyto procesą daro kiek efektyvesnį. Kita vertus, iškyla santykių tarp išieškotojo, antstolio ir skolininko problema. Dabar antstolis jau nėra nešališkas, nesuinteresuotas, iš valstybės biudžeto išlaikomas asmuo. Todėl iškyla pavojus, kad gali nukentėti vykdyto proceso šalių teisės.

Teismo sprendimo tikslas dažnai yra tas, kad viena šalis įvykdytų tam tikras prievoles kitai šaliai. Tačiau vykdyto procesas skolininko atžvilgiu dažnai turi kitą aspektą. Tai yra, prisidėjus vykdyto išlaidoms, skolininkas dažnai turi sumokėti kelis kartus didesnę sumą, ką ši šalis traktuoja kaip savotišką papildomą baudimo funkciją.

Temos ištyrimo lygis

Vykdyimo proceso problemas Lietuvoje nagrinėja ne daug mokslininkų. Iki naujojo CPK priėmimo dr. V. Višinskis vykdymo proceso tema paskelbė keletą straipsnių bei apgynė daktaro disertaciją (1999 m.). Taigi tyrė Lietuvos, o taip pat Vokietijos, Prancūzijos, Ispanijos, Italijos, Švedijos, Graikijos ir kitų valstybių įstatymus, reglamentuojančius vykdymo procesą, teismų praktiką ir kitus šaltinius. Disertacijoje nagrinėjami išieškojimo iš fizinių ir juridinių asmenų, turto realizavimo, vykdymo išlaidų ir kiti klausimai bei pateiktos išvados. Atsižvelgiant į jas, priimant naująjį LR CPK, Lietuvos Respublikoje buvo reformuotas vykdymo procesas.¹ V. Višinskis ir D. Raižys (2004 m.) parašė straipsnį „Kai kurios administracinių nuobaudų vykdymo problemos“.² D. Raižys (2005 m.) tyrė administracinių teismų sprendimų vykdymą.³ V. Višinskis (2005 m.) nagrinėjo skolų išieškojimo iš bankrutuojančios individualios įmonės problemas⁴, bei turto realizavimą vykdymo procese (2005 m.)⁵. Tas pats autorius paskelbė straipsnius temomis „Teismo sprendimo vykdymo vieta“ (2006 m.)⁶ bei „Skolininko turto paieška vykdymo procese“ (2006 m.)⁷. Vykdyimo išlaidas nagrinėjo dr. R. Simaitis (2006 m.)⁸. Dr. E. Stauskienė apgynė daktaro disertaciją tema „Teismo vaidmuo vykdymo procese“ (2006 m.)⁹, kurioje atskirame skyrelyje yra nagrinėjamas išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų teisių gynimas vykdymo procese. Taip pat yra paskelbti šios autorės straipsniai „Skubiai vykdytinų teismo sprendimų instituto taikymo problemos“ (2005 m.)¹⁰, bei „Teismo sprendimų vykdymo atgrėžimas“ (2006 m.)¹¹.

Teisės projektų ir tyrimų centras, Žmogaus teisių stebėjimo instituto užsakymu, (2005 m.) atliko tyrimą tema: „Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika“¹².

¹ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 1999. P. 177

² Raižys D. Višinskis V. Kai kurios administracinių nuobaudų vykdymo problemos// Jurisprudencija. 2004, Nr. 53(45). P. 43-52.

³ Raižys D. Administracinių teismų sprendimų vykdymo problemos// Jurisprudencija. 2005, Nr. 69(61). P. 13-19.

⁴ Višinskis V. Skolų išieškojimas iš bankrutuojančios individualios (personalinės) įmonės ir jos savininko// Jurisprudencija. 2005, Nr.69(61). P.36 – 42.

⁵ Višinskis V. Kai kurios turto realizavimo vykdymo procese problemos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77(69). P. 108 – 113.

⁶ Višinskis V. Teismo sprendimo vykdymo vieta // Jurisprudencija. 2006, Nr. 79. P. 128-137.

⁷ Višinskis V. Skolininko turto paieška vykdymo procese // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3(81). P. 99-105.

⁸ Simaitis R. Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė(01 S). – V., 2006; Simaitis R. Kokio Lietuvai reikia antstolio – turtingo ar vargšo? // Justitia. 2006, Nr. 1-2.

⁹ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. 208 P.

¹⁰ Stauskienė E. Skubiai vykdytinų teismo sprendimų instituto problemos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 96 (61). P. 90-98.

¹¹ Stauskienė E. Teismo sprendimų įvykdymo atgrėžimas // Jurisprudencija. 2006, Nr. 4 (82). P. 76-81.

¹² Teisės projektų ir tyrimų centras. Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika//www.exjura.com/lt/index.php?option=comcontent&task=view&id=21&Itemid=30; prisijungimo laikas: 2006-10-01.

Darbo mokslinės hipotezės:

1. Išieškotojo ir skolininko teisių gynyba Lietuvoje nėra pakankamai gerai įgyvendinama.
2. Per mažas dėmesys, skiriamas vykdymo procesui, apsunkina šalims galimybę ginti savo teises.

Darbo objektas – išieškotojo ir skolininko teisių gynyba vykdymo procese.

Darbo tikslas – įvertinti išieškotojo ir skolininko teisių gynimo problemas Lietuvos Respublikoje.

Darbo uždaviniai:

1. Įvertinti antstolio, teismo ir kitų subjektų įtaką išieškotojo ir skolininko teisių gynybai.
2. Išanalizuoti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Vilniaus rajono apylinkės teismo praktiką išieškotojo ir skolininko teisių gynybos procese ir pateikti išvadas.
3. Pateikti pasiūlymus, kaip pagerinti išieškotojo ir skolininko teises ir jų gynybos priemones.

Darbo metodai:

- *Lyginimo metodas* bus naudojamas anksčiau galiojusias teisės normas, reglamentuojančias vykdymo procesą, palyginti su normomis, įtvirtintomis naujajame CPK.
- *Apibendrinimo metodas* bus naudojamas teismų praktikai apibendrinti ir rašant tyrimo išvadas.
- *Dokumentų analizės metodas* bus naudojamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Vilniaus rajono apylinkės teismo praktikai išieškotojo ir skolininko teisių gynybos srityje tirti.
- *Analogijų metodas* bus naudojamas konkrečioms faktinėms situacijoms pritaikyti teisės normas.

Pagrindinės sąvokos naudojamos darbe:

Vykdymo proceso šalys: išieškotojas ir skolininkas.¹³

Išieškotojas – asmuo, kurio naudai išduotas vykdomasis dokumentas.¹⁴

Skolininkas – asmuo, kuris privalo atlikti vykdomajame dokumente nurodytus veiksmus arba susilaikyti nuo vykdomajame dokumente nurodytų veiksmų atlikimo.¹⁵

¹³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340, 633 str.

¹⁴ Ten pat. 638 str.

¹⁵ Ten pat. 642 str.

Antstolis – tai valstybės įgaliotas asmuo, kuriam valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas.¹⁶

¹⁶ Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 53-2042, 2 str.

1. VYKDYMO PROCESAS IR JAME DALYVAUJANTYS ASMENYS

Dėl to, kokią vietą vykdymo procesas užima teisės sistemoje, šiuo metu kyla daug diskusijų. Šiuo klausimu išskiriamos trys nuomonių grupės. Vykdyto procesas - tai:

1. civilinio proceso teisės dalis;
2. savarankiška teisės šaka;
3. administracinės teisės dalis.

Atsižvelgiant į šias teorijas, įvairiose valstybėse vykdymo procesas reglamentuojamas skirtinguose teisės aktuose. Daugelyje valstybių, taip pat ir Lietuvoje, vykdymo procesas reglamentuojamas civilinio proceso teisės normomis. „Vykdymui reguliuoti skirti Prancūzijos, Italijos, Vokietijos, Ispanijos, Graikijos, Japonijos ir kitų šalių civilinio proceso kodeksų skyriai ar knygos. Tačiau yra šalių, kurių civilinio proceso kodeksuose nėra normų, reguliuojančių teismo sprendimų vykdymą. Švedijoje, JAV, Olandijoje, Austrijoje, Kanadoje, Suomijoje, Norvegijoje priverstinį teismo sprendimų vykdymą, reguliuoja konkretūs įstatymai, o ne civilinio proceso kodeksai“. Matyt, ši aplinkybė lėmė antrąją nuomonę, kad vykdymas nėra tos pačios bylos tęsinys, o visiškai atskiras, savarankiškas procesas, kurį reguliuoja savarankiška teisės šaka – vykdymo proceso teisė. Ši nuomonė vyrauja ir Prancūzijoje – nors šioje valstybėje sprendimų vykdymą reguliuoja Civilinio proceso kodeksas, tačiau aiškinama, kad teismas, išnagrinėjęs bylą ir priėmęs sprendimą, praranda galimybę daryti bylai bet kokią įtaką.¹⁷

Dr. V. Višinskio nuomone, mažiausiai pagrįsta yra koncepcija, kad vykdymo procesas – tai administracinės teisės dalis. „Jos ištakos susijusios su specifiniu vykdymo proceso reguliavimu. Vykdyto procesą perdavus į vykdomosios valdžios jurisdikciją, be abejonų jis negali būti laikomas civilinio proceso dalimi, kadangi taikomi visiškai kiti reguliavimo metodai“.¹⁸

Daugelis Lietuvos autorių, nagrinėjusių vykdymo procesą, mano, kad tai yra civilinio proceso stadija. Dr. E. Stauskienė teigia: „Vykdymo procesą esant baigiamąja civilinio proceso stadija patvirtina ir civilinio proceso teisinio reguliavimo dalykas, teisinio reguliavimo metodo, principų ir tikslų tiek civiliniame procese, tiek baigiamojoje jo stadijoje – vykdymo procese vienovė.“¹⁹ Tą pačią teoriją gina ir dr. V. Višinskis: „Visų pirma reikia pažymėti išimtinį vykdymo proceso normų pobūdį, kuris pasireiškia tuo, kad Civilinio proceso kodekso nuostatos taikomos ir

¹⁷ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė, II tomas. – Vilnius: Justitia, 2005. P. 496.

¹⁸ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 1999. P. 14.

¹⁹ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 85.

vykdymo procesui, jeigu vykdymo proceso normos, kaip specialiosios normos, nenumato išimties. Taip pat svarbu yra tai, kad teismas aktyviai dalyvauja sprendžiant procesinius klausimus vykdymo procese²⁰. „Jau pirminėse proceso stadijose siekiama sukurti sąlygas būsimo teismo sprendimo įvykdymui. Tai vykdoma taikant laikinas apsaugos priemones. Įstatymo leidėjo sieki, kad teismo sprendimas būtų realiai įvykdytas parodo ir LR CPK 270-274 straipsniuose įtvirtinti reikalavimai teismo sprendimo turiniui: reikalavimas rezoliucinėje teismo sprendimo dalyje nurodyti ne tik teismo išvadą ieškinį ir (ar) priešieškinį patenkinti visiškai ar iš dalies, bet kartu nurodyti ir patenkinto ieškinio turinį; sprendimo įvykdymo tvarkos bei termino nustatymas, sprendimo įvykdymo užtikrinimas ir kt.“²¹ Nuomonės, kad vykdymo procesas yra baigiamoji civilinio proceso stadija darbe laikysimės ir mes.

„Priverstinis teismo sprendimų vykdymas yra viena iš teismo sprendimų įgyvendinimo formų. Įgyvendinimo sąvoka yra platesnė nei vykdymo sąvoka. Įgyvendinami visi teismo sprendimai, nes jie visi daro tam tikrą įtaką teisiniams šalių santykiams. Tačiau priverstinai vykdomas ne kiekvienas teismo sprendimas. Esant teismo sprendimui pripažinti, nutraukti, pakeisti ar nustatyti teisinius santykius paprastai nereikia taikyti priverstinių vykdymo priemonių, nes teisinį poveikį daro pats sprendimas“²².

Vykdymo proceso dalyviai yra vykdymo proceso šalys (išieškotojas ir skolininkas), antstolis, suinteresuoti asmenys, kuratorius, vertėjai, ekspertai, kviestiniai. Taip pat svarbią reikšmę vykdymo procese atlieka teismas. Vykdamas sprendimą, pasikeičia šalių procesinė padėtis. Paprastai ieškovas nuo vykdomojo dokumento priėmimo vykdyti tampa išieškotoju, o atsakovas – skolininku. Tačiau gali būti ir kitokia situacija, pavyzdžiui, kai teismas priima sprendimą atsakovo naudai ir iš ieškovo priteisia atsakovui jo turėtas bylinėjimosi išlaidas (pagal CPK 93 str. 1 d.), vykdymo procese atsakovas tampa išieškotoju.

Po antstolių reformos, pagal Antstolių įstatymą²³ bei Civilinio proceso kodeksą²⁴, Lietuvoje vietoje anksčiau buvusių teismo antstolių, darbą pradėjo antstoliai. Pagal Antstolių įstatymo 8 str. 1 d., Teisę vykdyti antstolio veiklą turi viešą konkursą laimėję asmenys, nustatyta tvarka apdrausti civilinės atsakomybės draudimu, teisingumo ministro įsakymu paskirti antstoliais ir šio Įstatymo nustatyta tvarka prisiekę. Antstolio procesinę veiklą kontroliuoja apylinkės teismo, kurio veiklos teritorijoje yra antstolis, teisėjas (CPK 594 str. 1 d.).

²⁰ Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 1999. P. 15.

²¹ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 85-86.

²² Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė, II tomas. – Vilnius: Justitia, 2005. P. 496.

²³ Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 53-2042.

²⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

2. ANTSTOLIO PADĖTIS GINANT VYKDYMO PROCESO ŠALIŲ TEISES

2.1 Antstolio pareiga išaiškinti šalims jų teises

Pagrindinės vykdymo proceso šalių teisės yra išvardintos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 639 ir 643 straipsniuose. Tačiau tai toli gražu nėra baigtinis skolininko ir išieškotojo teisių sąrašas. Iš esmės, beveik visas vykdymo procesas turėtų būti šalių teisių gynimas. Kitos išieškotojo teisės yra, pavyzdžiui, teisė pateikti vykdomąjį dokumentą (CPK 650 str.), teisė prašyti atnaujinti terminą pateikti vykdomąjį dokumentą (CPK 608 str.), teisė gauti vykdomojo rašto dublikatą (CPK 649 str.), teisė pareikšti ieškinį teisme asmeniui, dėl kurio kaltės neišieškotos vykdymo procese išieškotinos sumos (CPK 617 str.), teisė kreiptis dėl skolininko ar vaiko paieškos (CPK 620 str.), teisė prašyti grąžinti vykdomąjį raštą ir pateikti jį vykdyti pakartotinai (CPK 631 str. 1, 3 d.), teisė pasirinkti turto realizavimo būdą (CPK 695 str.) ir kt. O skolininkas be teisių, išvardintų CPK 643 str., dar turi teisę gauti raginimą įvykdyti sprendimą (CPK 655 str.), teisę pasiūlyti savo turto pirkėją (CPK 704 str.), nurodyti, kokį turtą varžytynėse parduoti pirmiausia (CPK 715 str.), prašyti, kad nebūtų išieškoma iš paskutinio buto, gyvenamojo namo ar jų dalies, kai butas ar gyvenamasis namas yra areštuotas išieškant sumas, nesumokėtas už sunaudotus energijos išteklius (CPK 663 str.) ir kt.

Tačiau tam, kad šalys galėtų tinkamai pasinaudoti savo teisėmis, jos, mažų mažiausiai, turėtų žinoti, kad turi tokią teisę. Deja, praktikoje taip yra ne visada. Tikrai ne kiekvienas žmogus, susidūręs su vykdymo procesu, skaito Civilinio proceso kodeksą, Sprendimų vykdymo instrukciją²⁵ ir kitus teisės aktus, o atstovo klausimas dažniausiai reiškia papildomus piniginius ir laiko kaštus. Tai kas visgi turėtų išaiškinti šalims jų teises? Pagal CPK, ši pareiga lyg ir priskirta antstoliui. Tai reglamentuota CPK 654, 656 str. bei Lietuvos Respublikos Antstolių įstatymo 21 str. Pagal CPK 654 str., antstolis, priėmęs vykdyti vykdomąjį dokumentą, gali iškviesti skolininką ir išieškotoją, išaiškinti jiems jų teises ir pareigas, numatytas šio kodekso 639, 640, 643, 644 straipsniuose, išklausti jų pasiūlymus dėl vykdomojo dokumento įvykdymo, įteikti skolininkui raginimą vykdyti sprendimą, užklausti reikiamus asmenis dėl skolininko turto ir atlikti kitus parengiamuosius veiksmus, reikalingus operatyviam ir efektyviam išieškojimui. Tačiau ši norma nėra imperatyvi, taigi teisė informuoti šalis apie jų teises yra palikta antstolio dispozicijai. „Vykdymo proceso

²⁵ Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. 1R-352 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 130-4682.

pradžioje skolininkui ir išieškotojui išsamiai neišaiškinus jų teisių ir kitų svarbių jiems žinotinų teisinio reguliavimo dalykų, tiek skolininkas, tiek išieškotojas tampa subjektais, kuriais lengva manipuliuoti. Jei antstoliai pažeidžia jų teises, tai dažniausiai jie antstolio veiksmų tinkama tvarka neskundžia arba praleidžia 10 d. terminą skundai paduoti²⁶. Teisingumo ministro Petro Baguškos sudaryta speciali komisija, tyrusi skundus dėl Klaipėdos antstolių veiklos, taip pat atkreipė dėmesį, kad „visuomenei trūksta informacijos apie antstolių veiklą, proceso dalyvių teises. Todėl siūloma inicijuoti ir vykdyti specialią visuomenės švietimo programą apie antstolių veiksmų apskundimo tvarką. Komisija konstatavo, kad dalis antstolių veikla besiskundžiančių asmenų nežino, jog procesinių antstolio veiksmų teisėtumo klausimą sprendžia tik teismas“²⁷.

Galima būtų sakyti, kad CPK 654 str. suteikiant antstoliams tokią teisę, o ne pareigą, yra tiesiog siekiama įgyvendinti proceso operatyvumo ir koncentruotumo principus, nes antstolio pareiga informuoti šalis apie jų teises vistiek yra numatyta raginime įvykdyti sprendimą (CPK 656 str. 6 p.), nes raginime įvykdyti sprendimą nurodoma skolininko teisės ir pareigos vykdymo procese, nurodytos 643 ir 644 straipsniuose. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad raginimas siunčiamas tik skolininkui, o išieškotojui jo teisės taip ir lieka neišaiškintos. Kadangi vykdymo procese dalyvauja ne tik skolininkas, bet ir išieškotojas, jo teisės turi būti ginamos taip pat. Išieškotojas yra ne mažiau svarbi vykdymo proceso šalis ir taip pat turi teises, todėl jos turėtų būti jam išaiškintos.

Kita problema yra, kad raginime įvykdyti sprendimą (pagal Sprendimų vykdymo instrukcijos 1 priedą) pažodžiui nurašomas CPK 643 str. T. y. Skolininkas turi teisę:

- 1) dalyvauti pats ar per savo atstovus atliekant vykdymo veiksmus;
- 2) susipažinti su visa vykdomosios bylos medžiaga, išskyrus dokumentus, su kuriais supažindinimas trukdo įvykdyti išieškojimą;
- 3) gauti pažymą apie vykdymo eigą;
- 4) ginčyti turto priklausomybę ir jo įkainojimą;
- 5) apskusti antstolio veiksmus;
- 6) reikšti prašymus, nušalinimus;
- 7) sudaryti taikos sutartis;
- 8) kitas šiame kodekse (t. y., CPK) numatytas normas.

Tad 8 p. nukreipiamoji norma į kitas CPK normas taip ir lieka neišaiškinta. Kaip jau minėta anksčiau, skolininkas turi kur kas daugiau teisių nei išvardinta CPK 643 str. Žinoma, būtų nelogiška

²⁶ Teisės projektų ir tyrimo centras. Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika// www.exjura.com/lt/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=30; prisijungimo laikas: 2006-10-01

²⁷ Skundus dėl antstolių veiklos tyrusi komisija pripažino dalį problemų pagrįstomis // www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&Str=17146; prisijungimo laikas: 2006-11-06.

reikalauti iš antstolių raginime įvykdyti sprendimą surašyti absoliučiai visas CPK ir kituose teisės aktuose numatytas teises. Tačiau situacija, kad niekur nėra numatyta pareigos išaiškinti kitas skolininko teises, taip pat nėra gera. „Pavyzdžiui, labai svarbus vykdymo veiksmas yra buto ar kito turto pardavimas iš varžytinių. Pagal CPK 704 str. iki varžytynių pradžios skolininkas gali pats arba pavesti kitiems asmenims surasti iš varžytynių parduodamo turto pirkėją. Jeigu iki varžytynių pradžios į antstolio depozitinę sąskaitą sumokama ne mažesnė pinigų suma kaip turto arešto akte nurodyta realizuojamo turto vertė, arba mažesnė suma, kurios užtenka visiškai padengti įsiskolinimams ir vykdymo išlaidoms, turto pardavimas iš varžytynių nutraukiamas. Tokiu atveju turto areštas panaikinamas ir turtas gražinamas skolininkui.”²⁸ Šios normos yra svarbios skolininko teisių gynime, tačiau niekur jokiai institucijai ar asmeniui nėra numatyta pareigos informuoti apie jas skolininką.

Pagal Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 21 str. 2 d. 3 p., antstolis gali teikti teises konsultacijas. To paties straipsnio 5 d. yra rašoma: „antstolis dėl šio straipsnio 2 dalyje nurodytų paslaugų apmokėjimo dydžio ir tvarkos susitaria su klientu sudarydamas sutartį dėl jų teikimo, jeigu įstatymai nenustato kitaip.“

Taigi pagal dabar galiojantį teisinį reglamentavimą situacija yra tokia, kad antstolis raginime įvykdyti sprendimą privalo konkrečiai išvardinti skolininko teises (bet tik tas, kurios yra tiesiogiai išvardintos CPK 643 str.). Visas kitas skolininko teises bei absoliučiai visas išieškotojo teises antstolis gali (bet neprivalo) išaiškinti atlikdamas pirminius vykdomuosius veiksmus. Tačiau to daryti nemokamai antstolis nėra suinteresuotas kadangi Antstolių įstatyme jam yra numatyta teisė teikti mokamas teises konsultacijas. Kita vertus, esant neteisėtiems antstolio veiksams, vykdymo proceso šalys turi teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo. O Antstolių įstatymo 21 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad paslaugų teikimas neturi trukdyti atlikti įstatymų nustatytas antstolio funkcijas. Teikdamas paslaugas, antstolis privalo vengti interesų konflikto ar kitų aplinkybių, kurios galėtų kelti abejonių antstolio objektyvumu ir nešališkumu atliekant įstatymų nustatytas funkcijas. Visais atvejais antstolis privalo teikti pirmumą įstatymų nustatytoms funkcijoms. Tačiau mūsų nuomone, tokia teisės norma nėra pakankama norint nustatyti ribą tarp antstolio pareigų ir teisių. Todėl siūlytume Antstolių įstatymo 21 straipsnį papildyti nuostata, kad nuo vykdomojo dokumento priėmimo vykdyti momento, antstolis negali toje vykdomojoje byloje dalyvaujantiems asmenims teikti 21 straipsnio 2 dalyje nurodytų privačių paslaugų ir už jas negali gauti papildomo apmokėjimo.

²⁸ Teisės projektų ir tyrimo centras. Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika// www.exjure.com/lt/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=30; prisijungimo laikas: 2006-10-01.

Dėl kai kurių konkrečių vykdymo proceso šalių teisių išaiškinimo yra pasisakęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Pvz., „vaiko teisių ir interesų apsauga, parduodant turtą iš varžytynių, tenka antstoliui, išaiškinant teisę pateikti prašymą taikyti apribojimą, nustatytą CPK 663 straipsnio 4 dalyje, ir teismui, prieš tvirtinant varžytynių aktą patikrinant, kaip tokią pareigą atliko antstolis“.²⁹ Kitoje byloje LAT yra pasakęs, kad „tais atvejais, kai turtas parduotas varžytynėse, o skolininkas skundžia antstolio veiksmus, kartu reikalaujamas pripažinti pardavimo iš varžytynių aktą negaliojančiu, jeigu skunde nurodomos aplinkybės, kurios sudarytų CPK 602 straipsnyje numatytą akto pripažinimo negaliojančiu pagrindą, teisėjas, gavęs skundą dėl antstolių veiksmų CPK XXXI skyriaus tvarka, turi taikyti ieškinio trūkumų šalinimo institutą (CPK 138 straipsnis) ir pasiūlyti pareiškėjui reikšti atitinkamą ieškinį, nes tokie ginčai nagrinėjami ieškinio teisenos tvarka, o CPK XXXI skyrius jų nagrinėjimo nereglamentuoja“³⁰.

CPK reikėtų aiškiau numatyti antstolio pareigą informuoti šalis apie jų teises, nes dabartinis reglamentavimas nėra pakankamas. Teisių išaiškinimas išieškotojui galėtų būti užtikrintas nustatant antstoliui pareigą, o ne tik teisę išaiškinti teises atliekant pirminius vykdomuosius veiksmus. Taip pat prie kai kurių svarbesnių CPK reglamentuotų vykdymo proceso šalių teisių galėtų būti atskirai nurodyta antstolio pareiga tas teises šalims išaiškinti. Pvz., CPK 704 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad iki varžytynių pradžios skolininkas gali pats arba pavesti kitiems asmenims surasti iš varžytynių parduodamo turto pirkėją. Šis straipsnis galėtų būti papildytas nuostata, jog „prieš paskelbiant apie būsimas varžytynes, antstolis turi informuoti skolininką apie būsimas varžytynes ir šio straipsnio pirmoje dalyje nustatytą teisę“.

2.2 Vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties terminas ir išieškojimo senaties terminas

Labai svarbi taisyklė, užtikrinant skolininko teises, yra vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties terminas. Tai reglamentuota CPK 606 straipsnyje. Teisė reikalauti sprendimo įvykdymo priverstine tvarka nėra amžina. Jei išieškotojas praleidžia šį terminą (bendrasis vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties terminas yra 10 metų), antstolis, vadovaudamasis CPK 651 str. 2 d. 4 p. turėtų atsisakyti priimti jį vykdyti ir grąžinti pateikusiam asmeniui. Tuo atveju jei antstolis visgi, pažeisdamas skolininko teisę, vykdomąjį dokumentą vykdyti priima, vykdomoji byla turi būti nutraukta. Tačiau šiuo atveju reikia skirti dvi sąvokas: „vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties

²⁹ LAT civilinė byla N. B. v. antstolė Ramunė Mikliušienė, A. K., byla Nr. 3K-3-157/2006.

³⁰ LAT civilinė byla L.Remazienė v. V.Drungilas, byla Nr. 3K-7-262/2005.

terminas“ ir „išieškojimo senaties terminas“. Pavyzdžiui, civilinėje byloje AB „Mažeikių nafta“ v. antstolis S. Degimas, Nr. 3K-3-172/2006 tiek apeliacinės instancijos teismas, tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad „bylos nutraukimo sąlyga, kai išieškojimui pasibaigia įstatymų nustatytas išieškojimo senaties terminas (CPK 629 straipsnio 1 dalies 4 punktas), yra nesusijusi su CPK 606 straipsnyje nustatytais terminais, per kuriuos vykdomieji dokumentai pateikiami vykdyti“.³¹

Vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties terminas yra siejamas su ieškinio senaties terminu. Jų funkcijos yra panašios. Pirma, teisinėje valstybėje yra būtina garantuoti teisinių santykių stabilumą ir aiškumą. Teisė reikalauti ginti pažeistą teisę teisme ar teisė reikalauti vykdyti teismo sprendimą negali būti neribotos laiko atžvilgiu, nes antroji šalis kitu atveju amžinai liktų nestabilioje padėtyje. Antra, šių terminų buvimas skatina operatyviau ginti savo teises. Trečia, kalbant apie vykdomųjų dokumentų senaties terminą, jis gina skolininko interesus ne tik nuo išieškotojo pernelyg uždelsto reikalavimo, bet ir nuo antstolio siekio gauti atlyginimą už sprendimo vykdymą. Žinoma, tarp ieškinio senaties ir vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties yra ir esminių skirtumų. Pagal Civilinio kodekso³² (toliau – CK) 1.126 str., Reikalavimą apginti pažeistą teisę teismas priima nagrinėti nepaisant to, kad ieškinio senaties terminas pasibaigęs. Ieškinio senatį teismas taiko tik tuo atveju, kai ginčo šalis reikalauja. Draudžiama iš anksto atsisakyti taikyti ieškinio senatį. O vykdomojo dokumento pateikimas vykdyti praleidus pateikimo vykdyti senaties terminą, laikomas akivaizdžia kliūtimi vykdomajam dokumentui priimti (CPK 651 str. 2 d. 4 p.). O jeigu toks vykdomasis dokumentas visgi priimamas vykdyti, vykdomoji byla turi būti nutraukta (CPK 629 str. 1 d. 9 p.). Kitas skirtumas yra tas, kad ieškinio senaties termino pradžia pagal bendrą taisyklę skaičiuojama nuo tada, kai asmuo sužinojo ar turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą (CK 1.127 str. 1 d.), tai yra subjektyvus momentas. O vykdomųjų raštų pateikimo vykdyti terminas skaičiuojamas nuo sprendimo įsiteisėjimo arba nuo sprendimo priėmimo (objektyvus momentas).

Vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties terminas apsaugo skolininko interesus, tačiau kitoje pusėje lieka išieškotojo interesus. Bendrasis 10 metų terminas pateikti vykdomąjį dokumentą, mūsų nuomone yra pakankamai ilgas kad užtikrintų ne tik skolininko, bet ir išieškotojo interesus (1964 m. Civilinio proceso kodekse³³ buvo tik 3 metai). Tačiau įstatymuose yra numatyti ir trumpesni specialieji vykdomųjų dokumentų pateikimo terminai. Pavyzdžiui, vykdomieji dokumentai dėl gražinimo į darbą gali būti pateikti vykdyti per vieną mėnesį nuo pirmos dienos po sprendimo priėmimo. Nustačius tokį trumpą terminą, siekiama apginti darbdavio interesus ir

³¹ LAT civilinė byla AB „Mažeikių nafta“ v. antstolis S. Degimas, A. M., byla Nr. 3K-3-172/2006.

³² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

³³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-139.

išvengti darbuotojų piktnaudžiavimų, tačiau praktikoje pasitaiko atvejų kai šis terminas yra objektyviai per trumpas. Jau minėtoje LAT byloje 3K-3-172/2006 ieškovas AB „Mažeikių nafta“ rėmėsi nagrinėjama norma ir prašė teismo įpareigoti antstolį nutraukti vykdomąją bylą. O situacija buvo tokia, kad pirmosios instancijos teismas sprendimo dalį dėl A. M. grąžinimo į darbą pripažino skubiai vykdytina. Apeliacinės instancijos teismas panaikino minėtą sprendimą, todėl vykdomasis raštas negalėjo būti pateiktas vykdyti. Vėliau kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą. 30 dienų terminas pateikti vykdomąjį raštą vykdymui nuo pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo iki kasacinio teismo nutarties priėmimo, žinoma, buvo pasibaigęs. Tačiau LAT konstatavo, kad „Esant situacijai, kai klausimą dėl darbuotojo grąžinimo į darbą galutiniu sprendimu iš esmės išsprendžia kasacinis teismas, nurodyta teisės norma negali būti aiškinama vien gramatiškai, būtina atsižvelgti ir į konkrečias bylos aplinkybes. /.../ Vykdomasis dokumentas šiuo metu galioja (CPK 586, 588 straipsniai). Dėl to jis turi būti priverstinai vykdomas.“³⁴ Formaliai žiūrint, LAT nesilaikė CPK nuostatų, tačiau reikia pripažinti, kad įvykdė teisingumą.

Šiuo atveju, ieškovas po pirmos instancijos teismo sprendimo vykdomojo dokumento vykdymui nepateikė, nors ir galėjo tai padaryti, nes sprendimas buvo skubiai vykdytinas. Siekiant išanalizuoti nagrinėjamos teisės normos problematiškumą, pabandytume teoriškai sumodeliuoti situaciją jei išieškotojas jį būtų pateikęs vykdyti. Tarkime, pirmosios instancijos teismas priima sprendimą dėl darbuotojo grąžinimo į darbą ir nukreipia jį skubiai vykdyti. Išieškotojas, žinodamas CPK 606 str. 1 d. numatytą pareigą, per 30 dienų pateikia vykdomąjį raštą antstoliui. Po to darbdavys apskundžia sprendimą apeliacinės instancijos teismui. Kadangi sprendimas yra skubiai vykdytinas, apeliacinio skundo padavimas jo vykdymo nesustabdo. Tarkime, apeliacinės instancijos teismas darbdavio apeliacinį skundą tenkina ir pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikina. Pagal CPK 629 str. 5 p., jeigu panaikinti vykdomieji dokumentai, kurie buvo vykdymo pagrindas, vykdomoji byla nutraukiama. Nors CPK tiesiogiai ir nenumato procedūros, kaip panaikinami vykdomieji raštai, tačiau sistemiškai aiškinant teisės normas, darytina išvada, kad jei panaikinamas teismo sprendimas (vykdytinas dokumentas) – netenka galios ir vykdomasis raštas (vykdomasis dokumentas). Vykdomąją bylą nutraukus, darbuotojas paduoda kasacinį skundą ir tarkime, kad Lietuvos Aukščiausiasis teismas jį patenkina, pirmosios instancijos teismo sprendimą palieka galioti. Kokiu būdu tada išieškotojas gali pasinaudoti vykdymo procesu? Pagal CPK 607 str., senaties terminas vykdomajam dokumentui pateikti vykdyti nutraukiamas pateikiant šį dokumentą vykdyti. Po senaties termino senatis prasideda iš naujo. Tačiau nagrinėjamoje situacijoje, nutrūksta

³⁴ LAT civilinė byla AB „Mažeikių nafta“ v. antstolis S. Degimas, A. M., byla Nr. 3K-3-172/2006.

ne tik senaties terminas vykdomajam dokumentui pateikti vykdyti, bet, kaip minėjome, ir pati vykdomoji byla yra nutraukta. O pagal CPK 629 str. 3 d., nutraukta vykdomoji byla negali būti pradama iš naujo. Pagal CPK 608 str., galėtų būti dar viena galimybė, šiame straipsnyje nustatyta, kad išieškotojui, kuris praleido terminą vykdomajam dokumentui pateikti vykdyti dėl priežasčių, teismo pripažintų svarbiomis, praleistas terminas teismo gali būti atnaujintas. Tačiau ši norma, mūsų nuomone, taikoma tada, kai išieškotojas praleido terminą pateikti vykdomąjį dokumentą, o ne tada, kai jis buvo pateiktas ir vykdomoji byla ne tik pradėta, bet jau ir nutraukta. Taigi, remiantis sisteminiu CPK normų aiškinimu, situacija yra be išėties ir išieškotojas kaip ir nebetenka teisės į vykdymo procesą.

Vienas iš variantų, kuris bent jau procesine prasme galėtų padėti išspręsti šią problemą būtų teisės normų, nustatančių, kad sprendimas dėl grąžinimo į darbą yra skubiai vykdytinas pakeitimas. Šiuo klausimu yra kolizija tarp CPK ir Lietuvos Respublikos darbo kodekso, apie tai plačiau rašoma skyrelyje „Vykdomais dokumentas“. CPK 606 str. 1 d. galėtų būti išdėstyta taip: „Vykdomieji dokumentai dėl grąžinimo į darbą gali būti pateikti vykdyti per vieną mėnesį nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo“ (dabar yra: „nuo pirmos dienos po sprendimo priėmimo“). Kadangi sprendimai dėl grąžinimo į darbą nebebūtų vykdomi skubiai, norint įgyvendinti proceso operatyvumo principą, būtų galima pasvarstyti apie vieno mėnesio termino sutrumpinimą (pvz., iki 14 dienų).

Sutrumpintas terminas pateikti vykdymui vykdomąjį dokumentą numatytas ir administracinių teisės pažeidimų bylose. Pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – „ATPK“) 308 straipsnį, negali būti vykdomas nutarimas skirti administracinę nuobaudą, jeigu jis nebuvo perduotas vykdyti per tris mėnesius nuo priėmimo dienos. Šis trumpesnis terminas, mūsų nuomone, yra labai svarbus ginant skolininko teises ir apsaugant jį nuo antstolių piktnaudžiavimo. Nes administracinių teisės pažeidimų bylose vykdymo proceso šalių padėtis yra skirtinga nei įprastai, pavyzdžiui, vykdamas teismo sprendimą civilinėje byloje. Reikia atsižvelgti į tai, kad šiuo atveju išieškotojas yra valstybė, o skolininkas yra silpnesnė šalis. ATPK nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymo kontrolę paveda nutarimą priėmusiam organui (pareigūnui). Tačiau praktiškai vienintelis tuo tikrai suinteresuotas asmuo yra antstolis, nes jis gauna atlyginimą už nutarimo vykdymą. Todėl nustačius 3 mėnesių terminą vykdomajam dokumentui paduoti vykdymui, siekiama išvengti nestabilumo skolininko atžvilgiu. Tačiau kitas klausimas kyla dėl to, kiek laiko vykdymo procesas tokiose bylose gali tęstis. Minėtas ATPK nurodytas terminas (308 str.) kodekse pavadintas nutarimų skirti administracinę nuobaudą vykdymo senatimi, tačiau iš tikrųjų, jis reiškia tą patį, kas CPK yra vadinama vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties terminu. Tuo tarpu, tokio termino, kuris CPK prasme reikštų

išieškojimo senaties terminą, ATPK taip pat nėra. Štai, pavyzdžiui, mokesčių išieškojimo byloje, kur išieškotojas taip pat yra valstybė, yra numatytas 5 metų mokesčių išieškojimo senaties terminas (Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 107 str.). Vyriausiasis administracinis teismas 2003-01-22 konsultacijoje kaip pavyzdį pateikia baudžiamųjų nusižengimo senaties terminą: „administracinė atsakomybė patraukto asmens teisinė padėtis negali būti blogesnė už padėtį asmens, kurio atžvilgiu buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis baudžiamojoje byloje. 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojančio Baudžiamojo kodekso 96 straipsnio 1 dalis nustato, kad apkaltinamasis nuosprendis nevykdomas, jei jis nebuvo įvykdytas per dvejus metus, kai paskirta bausmė už baudžiamąjį nusižengimą. Baudžiamojo kodekso 96 straipsnio 3 dalis numato, kad jeigu nuteistasis po nuosprendžio įsiteisėjimo vengia atlikti bausmę, senaties eiga sustoja. Šiuo atveju senaties eiga atsinaujina nuo tos dienos, kurią nuteistasis pats atvyko atlikti bausmės ar buvo sulaikytas. Analogiškų taisyklių turi būti laikomasi ir vykdant nutarimą dėl administracinės nuobaudos paskyrimo”.³⁵ Tačiau D. Raižys ir Dr. V. Višinskis kritikuoja šią Vyriausiojo administracinio teismo poziciją. “Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1998 m. rugsėjo 24 d. nutarime yra konstatavęs, kad spragų įstatymuose pašalinimas yra įstatymo leidėjo prerogatyva. Remiantis valdžių padalijimo principu, šia Konstitucinio Teismo išvada abejoti nėra pagrindo. /.../ Viešoji teisė būdo užpildyti spragą taikant analogiją, netoleruoja. Baudžiamosios teisės mokslas irgi neigia galimybę taikyti įstatymų analogiją baudžiamojoje ir administracinėje teisėje. /.../ Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamieji nusižengimai savo prigimtimi labai artimi administraciniams teisės pažeidimams, manome, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 96 straipsnyje nustatytos nuosprendžio vykdymo bendrosios senaties skaičiavimo taisyklės gali būti įteisintos ir Administracinių teisės pažeidimų kodekse. Tačiau, nustatant nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymo senaties terminą, būtina atsižvelgti ne tik į administracinės ir baudžiamosios atsakomybės panašumus, bet ir į skirtumus. Vienas iš administracinės atsakomybės bruožų yra tai, kad ji yra švelnesnė negu baudžiamoji atsakomybė. Be to, asmeniui traukiamam administracinės atsakomybės, skiriamos įstatymų numatytos administracinės nuobaudos, kurios yra specifinio pobūdžio ir švelnesnės už kriminalines bausmes. Atsižvelgiant į šiuos administracinės atsakomybės ypatumus, jos taikymo operatyvumą, optimalus nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymo terminas būtų vieneri metai”.³⁶

³⁵ Vyriausiojo administracinio teismo 2003-01-22 konsultacija Nr. 26.1-K // www.lvat.lt/4_konsult/konsult.aspx?id=40; prisijungimo laikas: 2006-11-01.

³⁶ Raižys D., Višinskis V. Kai kurios administracinių nuobaudų vykdymo problemos// Jurisprudencija. 2004, Nr. 53(45). P. 46.

Nustačius vykdymo senaties terminą administracinių teisės pažeidimų bylose, vykdymo procesas taptų operatyvesnis, o skolininko atžvilgiu, būtų pasiekta teisinių santykių stabilumo. Nes laiko atžvilgiu neribotas nutarimo dėl administracinės baudos skyrimo vykdymas skolininką pastato į labai neapibrėžtą padėtį.

2.3 Raginimas įvykdyti sprendimą, siūlymas sumokėti skolą ir vykdymo išlaidas, taikos sutartis

Vykdymo procese yra numatyta antstolio pareiga išsiųsti skolininkui raginimą įvykdyti sprendimą ir šalių teisė sudaryti taikos sutartį. Abiejų šių priemonių tikslas yra leisti šalims pačioms reguliuoti savo teisių ir pareigų įgyvendinimą, sumažinti priverstinių priemonių naudojimą, o taip pat ir sumažinti šalių išlaidas, tuo pačiu – užkirsti kelią nepagrįstam antstolių pasipelnymui.

Raginimas įvykdyti sprendimą ypač svarbus skolininkui. Gavęs šį dokumentą, skolininkas:

- 1) gauna paskutinę galimybę geruoju įvykdyti sprendimą;
- 2) sužino, kad jau yra pradėta vykdomoji byla ir pasibaigus numatytam terminui bus pradėta priverstinio vykdymo procedūra;
- 3) raginime skolininkui bent minimaliai išvardijamos jo teisės;
- 4) skolininkui sudaroma galimybė ginti savo procesines teises. Pavyzdžiui, pagal CPK 663 str. 1 d., pinigų išieškojimas negali būti nukreipiamas į skolininko turtą, jeigu skolininkas pateikia antstoliui įrodymus, kad išieškoma pinigų sumą galima išieškoti per 6 mėnesius darant CPK 736 straipsnyje nurodyto dydžio išskaitymus iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų pajamų.

Tuo atveju, jei skolininkas per raginime nustatytą laiką geruoju įvykdo sprendimą, iš jo nėra išieškomas atlyginimas antstoliui už vykdomojo dokumento įvykdymą.

Tačiau pagal naująjį CPK yra išvardinta nemažai atvejų, kai raginimas įvykdyti sprendimą nesiunčiamas (CPK 661 str.). Pavyzdžiui, raginimas įvykdyti sprendimą nesiunčiamas jei įstatymuose ar vykdomajame dokumente nurodyti įvykdymo terminai. Pagal ATPK 313 str., baudą pažeidėjas turi sumokėti ne vėliau kaip per 15 dienų nuo nutarimo skirti baudą įteikimo jam dienos, o apskundus tokį nutarimą – ne vėliau kaip per 15 dienų nuo pranešimo apie skundo nepatenkinimą dienos. Taigi vykdomosiose bylose dėl nutarimų skirti baudą, antstolis neturi siųsti skolininkui raginimo įvykdyti sprendimo. „Pavyzdžiui, Policijos generalinio komisariato pateiktomis duomenimis vien už Kelių eismo taisyklių pažeidimus Lietuvos policijos pareigūnai per 2003 metus paskyrė 285

644 baudas 80 714 692 Lt sumai. Taigi, iš vienos pusės, baudų išieškojimas yra antstoliams didelės pajamas nešanti sritis, iš kitos pusės, jie gali pradėti skolininko atžvilgiu vykdymo veiksmus, nepranešę skolininkui, kad ėmėsi vykdymo, nepasiūlę baudą sumokėti geruoju, todėl atsiranda galimybė atlikinėti daug veiksmų be skolininko žinios, o tuo pačiu-didinti savo pajamas³⁷. Tiesa, naujojoje Sprendimų vykdymo instrukcijoje šią problemą bandoma taisyti. Pagal 2005 m. Sprendimų vykdymo instrukcijos 5 p., jeigu raginimas įvykdyti sprendimą skolininkui nesiunčiamas, antstolis išieškojimuose iki 200 litų siunčia siūlymą sumokėti skolą ir vykdymo išlaidas. Siūlymas siunčiamas skolininkui registruotu laišku, kuris laikomas įteiktu pagal Civilinio proceso kodekso 604 straipsnio nustatytas taisykles. O Sprendimų vykdymo instrukcijos 51 punkte yra nustatyta: kai skolininkas įvykdo sprendimą per raginime arba siūlyme nustatytą terminą, iš skolininko išieškomos bendrosios vykdymo išlaidos ir atskirų vykdymo veiksmų atlikimo išlaidos. Atlyginimas antstoliui už sprendimo įvykdymą iš skolininko šiuo atveju neimamas. Bet tada kyla klausimas, koks gi skirtumas tarp „raginimo įvykdyti sprendimą“ ir „siūlymo sumokėti skolą ir vykdymo išlaidas“. Palyginus Sprendimų vykdymo instrukcijos 1 priedą (raginimo įvykdyti sprendimą forma) ir 2 priedą (siūlymo sumokėti skolą ir vykdymo išlaidas forma), pastebėjome vienintelį objektyvų skirtumą - įvykdymo terminą. Raginimo įvykdyti sprendimą atveju, jeigu vykdomajame dokumente įvykdymo terminas nenustatytas, antstolis skolininkui įvykdyti sprendimą paskiria 10 dienų (CPK 659 str.), o siūlyme nurodytas 5 dienų terminas (Sprendimų vykdymo instrukcijos 2 priedas). Visa kita šiuose dviejuose procesiniuose dokumentuose, galima sakyti, yra identiška, tik siūlyme vietoje žodžio „raginu“ vartojamas žodis „siūlau“. Kitas svarbus ir, turbūt, pagrindinis skirtumas yra tas, kad raginimą reglamentuoja CPK, o siūlymą – Sprendimų vykdymo instrukcija. Taigi ar tikslinga ir teisinga du beveik analogiškus dokumentus, kurių ir funkcijos, ir turinys yra, galima sakyti, vienodi, reglamentuoti skirtingos galios teisės aktais? Tuo norėta išspręsti skolininko teisių gynimo problemą tuo atveju kai nesiunčiamas raginimas įvykdyti sprendimą. Administracinės baudos atžvilgiu tai yra gerai. Tačiau nemanome, kad tai yra teisinga praktika kai ministro patvirtintu poįstatyminiu teisės aktu taisomos CPK ir ATPK pagrindu atsirandančios problemos. Pagal CPK 661 str., raginimas nesiunčiamas, pvz., ir skubaus vykdymo bylose, taip pat bylose dėl periodinių išmokų išieškojimo ir turto konfiskavimo, vykdant preliminarinius teismo sprendimus, teismo įsakymus, hipotekos teisėjo nutartis dėl turto realizavimo. Skubaus vykdymo atvejais antstolis raginimą įvykdyti sprendimą, jeigu yra galimybė, perduoda skolininkui žodžiu ir pasiūlo sprendimą įvykdyti nedelsiant. O pagal naująją Sprendimų vykdymo instrukciją, antstoliai

³⁷ Teisės projektų ir tyrimų centras. Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika// www.exjure.com/lt/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=30; prisijungimo laikas: 2006-10-01

turi pareigą visais atvejais (jei išieškoma suma neviršija 200 LT) siųsti siūlymą, t.y., tą patį raginimą, tik kitaip pavadintą. Skolininko atžvilgiu tai yra gerai, tačiau gerinant skolininko padėtį, kitoje pusėje lieka išieškotojas. Nors skolos sumokėjimo terminas šiuo atveju ir sutrumpinamas nuo 10 iki 5 dienų, tačiau toks Instrukcijoje numatytas siūlymas vistiek, manytume, prieštarauja tikslams, kurių siekiama CPK 661 straipsniu (šiam straipsnyje yra numatyti atvejai, kai raginimas įvykdyti sprendimą skolininkui nesiunčiamas). 1964 m. CPK tokių atvejų, kai raginimas nesiunčiamas nebuvo numatyta ir raginimas turėjo būti siunčiamas kiekvienoje vykdomojoje byloje. Priėmus naują CPK, padaryti patobulinimai, o naujoje Sprendimų vykdymo instrukcijoje vėl bandoma tai pakeisti. Galbūt geriau būtų iš vis panaikinti CPK 661 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, kad jeigu įstatymuose ar vykdomajame dokumente nurodyti įvykdymo terminai, raginimas įvykdyti sprendimą nesiunčiamas ir antstolis, pasibaigus nurodytam sprendimo įvykdymo terminui, iš karto pradeda priverstinio vykdymo veiksmus.

Kita priemonė, kuria siekiama užtikrinti geranorišką įsiskolinimų gražinimą, yra taikos sutartis. Jos tikslas yra padėti šalims pačioms sureguliuoti sprendimo įvykdymą. Tai tapo ypač aktualu kai po antstolių reformos padidėjo vykdymo išlaidos. Pagal CPK 595 str., vykdymo proceso metu išieškotojas ir skolininkas turi teisę sudaryti taikos sutartį. Taikos sutartį šalys sudaro raštu ir pateikia išieškojimą vykdančiam antstoliui. Taikos sutartis turi būti rašytinė, šio reikalavimo nesilaikymas daro sutartį negaliojančia. Gavęs taikos sutartį, antstolis vykdomosios bylos vykdymą sustabdo ir ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo šios sutarties gavimo perduoda ją apylinkės teismui, kurio veiklos teritorijoje yra antstolis. Teismo patvirtinta taikos sutartis jos šalims turi galutinio sprendimo (*res judicata*) galią. Teismo patvirtinta sutartis yra priverstinai vykdytinas dokumentas. (CK 6.985 str.) Jeigu taikos sutarties sąlygos nevykdomos, išieškotojo rašytiniu pareiškimu teismas priima nutartį išduoti vykdomąjį raštą dėl taikos sutarties vykdymo. Taigi, sudarant taikos sutartį dalyvauja ne tik šalys, bet ir antstolis bei teismas. Pavyzdžiui, Vilniaus rajono apylinkės teismas atsisakė tvirtinti antstolio D. Blizniko pareiškimą dėl taikos sutarties patvirtinimo. „Šalių pateiktos sutarties sąlyga, kad išieškotojas turi teisę nutraukti taikos sutartį ir įgyvendinti išieškotojo teises, jeigu skolininkė praleis sutarties 1.1.3 punkte nustatytą kasmėnesinį mokėjimą, prieštarauja LR CPK 595 str. 4d. ir CPK 629 str. 1d. 2 p. nuostatomis, nes teismui patvirtinus taikos sutartį, vykdomoji byla yra nutraukiama ir skolininkui nevykdant taikos sutarties sąlygų teismas priima nutartį išduoti vykdomąjį raštą dėl taikos sutarties vykdymo.“³⁸

³⁸ Vilniaus rajono apylinkės teismo 2005-06-23 nutartis pagal antstolio D. Blizniko pareiškimą dėl šalių UAB “Rukma” ir Meilės Jančorienės taikos sutarties patvirtinimo.

Teisės projektų ir tyrimų centras pastebi problemą, kad antstoliai šalims, sudarant taikos sutartis, gali siekti papildomai pasipelnėti. CPK leidžia taikos sutartis sudaryti nemokamai. Tačiau Antstolių įstatymo 21 str. 2 d. leidžia antstoliui teikti mokamas paslaugas, dėl kurių apmokėjimo tvarkos ir dydžio antstolis susitaria specialioje su klientu sudarytoje sutartyje. Viena iš tokių mokamų paslaugų yra tarpininkavimas vykdant turtines prievoles. Ir nors to paties straipsnio 3 d. ir yra numatyta, kad paslaugų teikimas neturi trukdyti atlikti įstatymų nustatytas antstolio funkcijas, o teikdamas paslaugas, antstolis privalo vengti interesų konflikto, takoskyra, kur šiuo atveju baigiasi įstatymų nustatytos antstolių funkcijos ir prasideda privati veikla, lieka neaiški. „Anot Vilniaus universiteto mokslininko M. Žolyno, susidarius tokiai situacijai, kai antstoliams svarbu kuo daugiau uždirbti, jie nebeieško galimybių išspręsti problemų abiem šalims priimtiniu būdu ir atkurti ne tik pažeistas teises, bet ir teisinę taiką tarp šalių.“³⁹ Todėl, kaip jau ir minėjome skyrelyje „Antstolio pareiga išaiškinti šalims jų teises“, būtų tikslinga Antstolių įstatyme nustatyti, jog antstoliai negali teikti privačių paslaugų ir už tai gauti papildomo atlyginimo tose bylose, kuriose jie jau yra priėmę vykdyti vykdomąjį dokumentą.

2.4 Vykdomo išlaidos

Vykdomo išlaidos yra svarbi tema ne tik skolininkui, bet ir išieškotojui, nes visų pirma bendrąsias vykdomo išlaidas bei išlaidas, susijusias su atskirų vykdomo veiksmų atlikimu, antstoliui sumoka išieškotojas. Ir tik vėliau jos išieškomos iš skolininko ir gražinamos išieškotojui. Taigi, išieškotojas, pateikdamas vykdyti vykdomąjį dokumentą, nėra užtikrintas ne tik tuo, ar skola jam bus išieškota, bet ir tuo, ar atgaus sumokėtas vykdomo išlaidas. „Kadangi vykdomo išlaidos turi būti apmokamos vykdomo proceso dalyvių (CPK 610, 611 straipsniai), tai šių išlaidų dydis, jų apskaičiavimo ir mokėjimo tvarka tiesiogiai veikia minėtų asmenų materialines teises ir pareigas“.⁴⁰ „Pažymėtina, kad Instrukcijoje nustatytos vykdomo išlaidos turi ne vien kompensacinių, bet ir materialinių sankcijų ir (arba) rinkliavų, privalomų mokėjimų požymių.“⁴¹

³⁹ Teisės projektų ir tyrimų centras. Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika// www.exjure.com/lt/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=30; prisijungimo laikas: 2006-10-01.

⁴⁰ Vyriausiojo administracinio teismo sprendimas pagal Vilniaus apygardos teismo prašymą, byla Nr. I'-4-05 // Administracinių teismų praktika. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005-09-20 sprendimas Dėl Klaipėdos apygardos teismo 2005 m. rugpjūčio 4 d. prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ patvirtintos Sprendimų vykdymo instrukcijos 89 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 2005, Nr. 113-4132.

CPK vykdymo išlaidas reglamentuoja labai abstrakčiai, todėl pagrindinis teisės aktas, sprendžiantis vykdymo išlaidų klausimą yra Sprendimų vykdymo instrukcija. Reikia paminėti, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432 patvirtinta Sprendimų vykdymo instrukcija Vyriausiojo administracinio teismo sprendimu buvo pripažinta prieštaraujančia Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 4 d. nutarimui Nr. 816 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymą“ ir Viešojo administravimo įstatymui. Ši byla buvo iškelta todėl, kad Vilniaus apygardos teismas pateikė prašymą ištirti, ar Sprendimų vykdymo instrukcijoje įtvirtintos vykdymo išlaidų rūšys neprieštarauja CPK ir kitiems teisės aktams. Tiesa, Vyriausiasis administracinis teismas, pripažinęs, kad Instrukcija pagal norminių aktų rengimo ir priėmimo procedūrą prieštarauja aukštesnės galios teisės aktams, dėl konkrečių instrukcijos nuostatų nepasisakė. O šios teisminės institucijos vertinimą, pavyzdžiui, dėl vykdymo išlaidų rūšių, būtų įdomu sužinoti. Vykdymo išlaidų rūšys ir dydžiai šiuo metu yra aktuali tema. „Piliečių skundus dėl antstolių veiksmų tirianti Seimo kontrolierė Albina Radzevičiūtė išskyrė dvi skundų priežasčių grupes, dėl kurių žmonės kreipiasi į Seimo kontrolierių įstaigą. Tai skundai dėl nepakankamos informacijos apie sprendimų vykdymo išlaidų sudedamąsias dalis bei skundai dėl skolų išieškojimo iš tų lėšų, iš kurių pagal įstatymus neturėtų būti išieškoma“.⁴²

Naujoje sprendimų vykdymo instrukcijoje, patvirtintoje 2005-10-27 Teisingumo ministro įsakymu, vykdymo išlaidų rūšys yra trys:

- bendrosios vykdymo išlaidos;
- vykdymo išlaidos, susijusios su atskirų vykdymo veiksmų atlikimu;
- atlyginimas antstoliui už vykdomojo dokumento (jo dalies) įvykdymą.

„...teisėkūros subjektams tenka pareiga teisės aktuose, reglamentuojančiuose priverstinį teismų ir kitų institucijų sprendimų vykdymą, vieningai ir aiškiai apibrėžti, kokios yra vykdymo išlaidų rūšys, kokios konkrečios išlaidos patenka į vieną ar kitą vykdymo išlaidų grupę, koks yra skirtingų vykdymo išlaidų tarpusavio santykis bei šių išlaidų paskirtis, taip pat pašalinti bet kokias prielaidas teisės normas taikantiems subjektams pakartotinai reikalauti jau padengtų vykdymo išlaidų apmokėjimo“.⁴³ Ar tikrai reikalinga antstolio pajamas suskirstyti net į tris dalis ir koks yra kiekvienos iš šių rūšių tikslas? Teisės projektų ir tyrimo centras Žmogaus teisių stebėjimo instituto užsakymu atliktame tyrime ypač kritikuoja momentą, kad atlyginimas antstoliams priskiriamas prie

⁴² Lietuvos antstolių rūmai. Tolstant nuo reformos pradžios, ryškėja nauji antstolių institucijos uždaviniai // www.tm.lt/default.aspx?item=spauda&id=12828; prisijungimo laikas: 2006-11-05.

⁴³ Vyriausiojo administracinio teismo sprendimas pagal Vilniaus apygardos teismo prašymą, byla Nr. I-4-05 // Administracinių teismų praktika. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.

vykdymo išlaidų. „Sprendimų vykdymo Instrukcija antstolių naudai sukuria dviejų rūšių išlaidas: faktines (realias) ir nepadarytas. Po nepadarytomis išlaidomis slepiamas išieškotojo bei - galiausiai - skolininko apmokamas atlyginimas antstoliui.“⁴⁴ Su tuo sutinka ir dr. R. Simaitis. „Tokia išlaidų sistema savitai gali užmaskuoti dalį atlyginimo antstoliui po išlaidų sąvoka ir sudaryti prielaidas manyti, kad antstolis gali du kartus gauti atlyginimą už tą patį darbą ar už tas pačias faktines išlaidas.“⁴⁵

Taigi, ką reiškia terminas „bendrosios vykdymo išlaidos“? Galime panagrinėti šio termino atsiradimą Sprendimų vykdymo instrukcijoje. Išlaidos, kurios naujoje Sprendimų vykdymo instrukcijoje vadinamos „bendrosiomis vykdymo išlaidomis“, 2002 m. Sprendimų vykdymo instrukcijoje buvo vadinamos „administravimo išlaidomis“. Šis terminas buvo nesuderinamas su CPK 744 reglamentuojamu skolininko turto administravimu. Pasak Teisės projektų ir tyrimo centro: „Instrukcija nustato antstolio teisę gauti pajamas už administravimą bet kada, - ir tuo atveju, jei antstolis, vadovaudamasis Civilinio proceso kodeksu nesirūpina tuo, kad areštuotas skolininko turtas būtų administruojamas ir iš to administravimo būtų gaunamos pajamos išiskolinimui padengti“.⁴⁶ Tikriausiai atsižvelgus į šią kritiką, naujoje Sprendimų vykdymo instrukcijos redakcijoje administravimo išlaidų buvo atsisakyta, tačiau iš esmės, niekas nepasikeitė, tiesiog „administravimo išlaidų“ pavadinimas pakeistas visiškai neutraliu terminu: „bendrosios vykdymo išlaidos“. Todėl kyla klausimas, kokią funkciją atlieka bendrosios vykdymo išlaidos? Pasak R. Simaičio, „po bendrosiomis išlaidomis slypi ne tik faktinės išlaidos, susijusios su vykdymo veiksmų atlikimu, bet ir tam tikra dalis atlyginimo antstoliui už vykdomųjų dokumentų vykdymą, kuri nepriklauso nuo vykdomo proceso baigties“⁴⁷. Taigi bendrąsias vykdymo išlaidas galima nagrinėti dviem aspektais:

- 1) bendrųjų vykdymo išlaidų santykį su išlaidomis, susijusiomis su atskirų vykdymo veiksmų atlikimu, ir
- 2) bendrųjų vykdymo išlaidų santykį su atlyginimu antstoliui už vykdomojo dokumento įvykdymą.

Pirmuoju atveju, reiktų sutikti su Teisės projektų ir tyrimo centro bei dr. R. Simaičio nuomone, kad pagal dabartinį reglamentavimą, vykdymo proceso šalys gali du kartus sumokėti antstoliui už tas pačias faktines išlaidas. Dr. R. Simaitis teigia, kad „siekiant pašalinti tokią painiavą, vertėtų ne tik peržiūrėti terminiją, o tai buvo bandyta padaryti priimant naująją Sprendimų vykdymo

⁴⁴ Teisės projektų ir tyrimo centras. Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika// www.exjure.com/lt/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=30; prisijungimo laikas: 2006-10-01.

⁴⁵ Simaitis R. Kokio Lietuvai reikia antstolio – turtingo ar vargšo? // Justitia. 2006, Nr. 2(60). P. 40.

⁴⁶ Teisės projektų ir tyrimo centras. Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika// www.exjure.com/lt/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=30; prisijungimo laikas: 2006-10-01.

⁴⁷ Simaitis R. Kokio Lietuvai reikia antstolio... // ten pat, P. 40-41.

instrukciją, bet ir pasvarstyti, ar bent dalis bendrųjų vykdymo išlaidų neturėtų būti įskaitoma į išlaidas, susijusias su tam tikrų vykdymo veiksmų atlikimu. /.../ Kelia abejonų, ar pagrįstai tokios sąlygiškai nedidelės išlaidos – pašto ir kurjerių išlaidos neįtraukiamos nei į bendrąsias vykdymo išlaidas, nei į atlyginimą antstoliui už vykdomojo dokumento įvykdymą. Greta to tam tikrų klausimų kelia ir tai, kad išlaidos už dokumentų kopijavimą, pažymų išdavimą ir pan. taip pat skaičiuojamos atskirai. Toks mažų sumų išskyrimas į atskiras išlaidų kategorijas lemia polinkį dirbtinai didinti tam tikrų vykdymo veiksmų skaičių.⁴⁸ Tokią praktinę tendenciją patvirtina ir Teisingumo ministerija: „tyrimo metu paaiškėjo, jog kai kurie antstoliai arba pernelyg kruopščiai atlieka savo darbą, išnaudodami visus įmanomus būdus skolininkų turtui surasti ir skolai išieškoti, arba galbūt net piktnaudžiauja jiems suteiktomis galimybėmis. Pavyzdžiui, kai kurie antstoliai, ieškodami smulkiųjų skolininkų sąskaitų, siūsdavo užklausimus kone į visus Lietuvoje registruotus ir oficialiai veikiančius bankus bei įvairias valstybines institucijas, nors būdavo beveik aišku, kuriame konkrečiame banke skolininkas laiko savo pinigus.“⁴⁹ Todėl dr. R. Simaitis svarsto galimybę atsisakyti nedidelių išlaidų išskyrimo į atskiras vykdymo išlaidų kategorijas, „Didesnio santykinio svorio faktinės išlaidos (pavyzdžiui, tokios išlaidos – turto saugojimo, ekspertizių, didesnės apimties vertimų ir pan.). Tačiau šių išlaidų atskiras apmokėjimas veikia turėtų būti išimtis, bet ne taisyklė, kaip kad yra dabar.“⁵⁰

Kadangi pagal dabartinį reglamentavimą, į bendrąsias vykdymo išlaidas jokios faktinės išlaidos nėra įskaičiuojamos, tai bendrosioms vykdymo išlaidoms labiau tiktų „atlyginimo“ o ne „išlaidų“ pavadinimas. Toliau panagrinėsime bendrųjų vykdymo išlaidų ir atlyginimo antstoliui už vykdomojo dokumento įvykdymą santykį. Kuo gi skiriasi šių dviejų vykdymo išlaidų rūšių funkcijos? Paprasčiausias paaiškinimas būtų toks: bendrosiomis vykdymo išlaidomis sumokama fiksuota suma už tai, kad antstolis apskritai imasi vykdyti sprendimą, o atlyginimu antstoliui už vykdomojo dokumento (jo dalies) įvykdymą mokamas procentas nuo išieškotos sumos (kai išieškotina suma yra ne mažesnė nei 1000 Lt) už tai, kad antstolis įvykdė sprendimą. Dr. R. Simaitis tai vadina „sėkmės“ mokesčiu. „Teisės instituto atliktame antstolių reformos padarinių tyrime M. Žolynas teigia, kad antstolio užmokesčio susiejimas su rezultatu yra sveikintinas dalykas, kuris skatina antstolius efektyviau vykdyti sprendimus. Tokios pačios nuomonės yra ir „Ernst & Young Baltic“ auditoriai. Su šia nuomone reikėtų sutikti. Antstoliui keliamas uždavinys yra būtent konkretus, apčiuopiamas rezultatas – visiškai įvykdytas sprendimas, o ne tinkamai vykdoma

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Ivaškevičius A. Instrukcija priverstė antstolius pasitempti // Kauno diena. 2005, Nr. 300(177761)// www.kaunodiena.lt/lt/?id=6&aid=33879; prisijungimo laikas 2006-11-02.

⁵⁰ Simaitis R. Kokio Lietuvai reikia antstolio... // ten pat, P. 41.

procedūra, kaip kad yra advokatams teikiant teisinės paslaugas. Ekonominė motyvacija šiuo požiūriu yra viena iš geriausių paskatų antstoliui veiklą vykdyti efektyviau, rezultatyviau. Tačiau tam tikra dalis sprendimų nebus ir negali būti įvykdyta dėl nuo antstolių nepriklausančių priežasčių – skolininko nemokumo, teismo sprendime nurodyto objekto išnykimo ir pan. Todėl greta „sėkmės“ mokesčio ekonomiškai pagrįsta nustatyti tam tikrą apmokėjimą antstoliui, kuris nepriklausytų nuo jo darbo rezultatų, o priklausytų nuo jo faktiškai padarytų vykdomojoje byloje veiksmų ir nuo to, ar šie veiksmai yra tinkamai įvykdyti.“⁵¹

Naujoje 2005 m. Sprendimų vykdymo instrukcijoje vykdymo išlaidos reglamentuotos šiek tiek palankiau išieškotojo ir skolininko atžvilgiu. Instrukcijos 1 lentelėje smulkiau išskaidytos smulkios išieškotinos sumos, pagal kurias diferencijuojamos bendrosios vykdymo išlaidos ir atlyginimas antstoliui už vykdomojo dokumento įvykdymą. Tai yra, pagal 2002 m. Instrukciją už bet kokią išieškotiną sumą iki 200 Lt buvo mokama 30 Lt bylos administravimo išlaidų ir 100 Lt atlyginimas antstoliui už vykdomojo dokumento įvykdymą. Pateikiame 2002 m. Sprendimų vykdymo instrukcijos 1 lentelės dalį:

Išieškotina suma	Bylos administravimo išlaidos	Atlyginimas antstoliui už vykdomojo dokumento įvykdymą
Iki 200 litų	30 litų	100 litų

Pagal 2005 m. Instrukciją, išieškotinos sumos yra diferencijuojamos taip: iki 10 Lt; nuo 10 iki 50 Lt; nuo 50 iki 200 Lt. Pateikiame 2005 m. Sprendimų vykdymo instrukcijos 1 lentelės dalį:

Išieškotina suma	Bendrosios vykdymo išlaidos	Atlyginimas antstoliui už vykdomojo dokumento įvykdymą
Iki 10 litų	30 litų	20 litų
Nuo 10 litų 50 litų	40 litų	50 litų
Nuo 50 litų iki 200 litų	50 litų	100 litų

Didesnės išieškotinos sumos ir senoje, ir naujoje Instrukcijoje diferencijuojamos vienodai.

Taip pat 2005 m. Sprendimų vykdymo instrukcijos 34.2 punkte yra nustatyta, kad išieškojimuose, kuriuose išieškotina suma yra mažesnė nei 10 litų, vykdymo išlaidos, susijusios su atskirų vykdymo veiksmų atlikimu ir pašto (kurjerių) bei transporto išlaidos neskaičiuojamos, o išieškojimuose, kuriuose išieškotina suma yra nuo 10 iki 50 litų šios išlaidos negali viršyti 20 litų, o nuo 50 iki 200 litų – negali viršyti 50 litų. Pasak Teisingumo ministerijos, šie pakeitimai praktiškai buvo efektyvūs. „Dėl tos priežasties beveik išseko skundų antstolių veiksmais, kurie plūdo į

⁵¹ Simaitis R. Kokio Lietuvai reikia antstolio – turtingo ar vargšo? // Justitia. 2006, Nr. 1(59). P. 50.

ministeriją srautas /.../ Reaguodama į skundus, Teisingumo ministerija užsakė antstolių veiklos analizės auditą. Skundus taip pat apibendrino ir išvadas padarė ministerijoje sudaryta darbo grupė. Taip pat atsižvelgta į valstybės kontrolės, Teisės instituto bei visuomeninių organizacijų pastabas⁵². Parengti ekonomiškai pagrįstus antstolių darbo įkainius rekomendavo ir Valstybės kontrolė. „Vienas antstolis vidutiniškai 2003 metais gavo daugiau nei 146 tūkst. Lt pajamų. Įvertinę gautus duomenis auditoriai padarė prielaidą, kad vienam antstoliui teko beveik 66,6 tūkst. Lt ikimokestinio pelno. Kitaip tariant, grynojo pelno dalis pajamose gali sudaryti daugiau nei 30 procentų. Konstatuota, kad 2002 m. teisingumo ministro nustatytos teismų sprendimų vykdymo išlaidos nėra ekonomiškai pagrįstos, nes nesusietos su faktinėmis sprendimų vykdymo sąnaudomis.”⁵³

Taip pat, gerai yra tai, kad naujoje Sprendimų vykdymo instrukcijoje yra nuostata, jog lentelėse nustatyti vykdymo išlaidų dydžiai nurodyti įskaitant visus privalomus mokesčius, nes anksčiau kildavo nesusipratimų, dėl to, ar prie vykdymo išlaidų turi būti dar papildomai priskaičiuojamas PVM. Pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2005 m. rugsėjo 7 d. nutartyje civilinėje byloje R. Gražienė v. AB „Hansabankas“, Nr. 3K-3-377/2005b konstatavo, jog „teisėjų kolegija sutinka su kasacinio skundo motyvu, kad antstolės R. Gražienės prašymas priteisti pridėtinės vertės mokesť yra nepagrįstas. /.../ Nei CPK, nei Sprendimų vykdymo instrukcijoje pridėtinės vertės mokesčio už teismo sprendimų vykdymo veiksmus nėra numatyta. Pagal 2002 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 3 straipsnio 1 dalį PVM objektas yra prekių tiekimas ir paslaugų teikimas, atitinkantis įstatymo apibrėžtas sąlygas. Paslaugos yra civilinių sandorių objektas. Civiliniai teisiniai santykiai yra privatinės teisės reguliavimo sritis. Tuo tarpu antstolio veikla, susijusi su teismų sprendimų vykdymu, yra procesinė veikla, reglamentuojama proceso teisės normų. Tai nėra civiliniai teisiniai santykiai, tai teisingumo institucijos procesinė veikla. Taigi antstolio atliekamų vykdymo veiksmų negalima pripažinti paslaugų teikimu.“⁵⁴ Tokią pačią išvadą padarė ir Vilniaus rajono apylinkės teismas (Vilniaus rajono apylinkės teismo c. b. pagal antstolės A. Lepeškaitės pareiškimą priteisti vykdymo išlaidas, Nr. 2S-1172-52/2005; Vilniaus rajono apylinkės teismo c. b. pagal antstolio D. Blizniko pareiškimą priteisti vykdymo išlaidas, Nr. P-23-494/2005).

Tačiau naujoje 2005 m. Sprendimų vykdymo instrukcijoje, mūsų nuomone, yra ir problematiškų nuostatų, nelabai teisingų skolininko ir išieškotojo atžvilgiu. Pvz., Instrukcijos 57 punkte nustatyta, jeigu vykdomoji byla nutraukiama dėl to, kad panaikinti vykdomieji dokumentai,

⁵² Ivaškevičius A. Instrukcija privertė antstolius pasitempti // Kauno diena. 2005, Nr. 300(177761)// www.kaunodiena.lt/lt/?id=6&aid=33879; prisijungimo laikas 2006-11-02.

⁵³ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės pranešimas spaudai // www.vkontrolė.lt/pranesimas.php?147; prisijungimo laikas 2006-11-05.

⁵⁴ LAT civilinė byla R. Gražienė v. AB bankas „Hansabankas“, byla Nr. 3K-3-377/2005.

kurie buvo vykdymo pagrindas, išieškotojo sumokėtos ar iš skolininko išieškotos vykdymo išlaidos negražinamos. Autorės nuomone, šiuo atveju antstoliui galėtų būti paliekamos tik faktinės išlaidos, tai yra, vykdymo išlaidos, susijusios su atskirų vykdymo veiksmų atlikimu, o kitos sumokėtos vykdymo išlaidos galėtų būti gražinamos vykdymo proceso šalims, nes skolininkas ir išieškotojas nėra kalti ir neturėtų mokėti už tai, kad, pvz., pirmos instancijos teismas priėmė neteisėtą sprendimą.

Apibendrinant šiame skyrelyje nagrinėtus klausimus, darytina išvada, kad Sprendimų vykdymo instrukcijoje nustatytos vykdymo išlaidų rūšys nėra pakankamai gerai tarpusavyje suderintos. Siūlytume arba priimti M. Žolyno bei R. Simaičio pasiūlymą, kad išlaidos už atskirų vykdymo veiksmų atlikimą būtų įskaičiuojamos į bendrąsias vykdymo išlaidas, arba „bendrąsias vykdymo išlaidas“ pavadinti „atlyginimu antstoliui“. Nes pagal dabartinį reglamentavimą, jokios vykdymo veiksmų faktinės antstolių išlaidos į bendrąsias vykdymo išlaidas nėra įskaičiuojamos ir atlieka tik atlyginimo funkciją.

Mūsų nuomone, svarbiausias naujos 2005 Sprendimų vykdymo instrukcijos pakeitimas yra vykdymo išlaidų, susijusių su atskirų vykdymo veiksmų atlikimu, viršutinių ribų nustatymas. Tačiau tais atvejais, kai išieškomos sumos didesnės nei 200 Lt, jokių šios rūšies vykdymo išlaidų apribojimų nėra. Tai vis dar išlieka teisės spraga.

2005 m. Sprendimų vykdymo instrukcijos 57 p. siūlytume pakeisti taip „Jeigu vykdomoji byla nutraukiama dėl to, kad panaikinti vykdomieji dokumentai, kurie buvo vykdymo pagrindas, išieškotojo sumokėtos ar iš skolininko išieškotos vykdymo išlaidos, susijusios su atskirų vykdymo veiksmų atlikimu, negražinamos.

3. TEISMO VIETA GINANT VYKDYMO PROCESO ŠALIŲ TEISES

Be antstolio, daug procesinių veiksmų vykdymo procese atlieka ir teismas. Pagal CPK 594 str., antstolio procesinę veiklą kontroliuoja apylinkės teismo, kurio veiklos teritorijoje yra antstolis, teisėjas. Šios kontrolės metu patikrinami ir patvirtinami antstolio surašyti vykdymo proceso dokumentai. Labai svarbus skolininko ir išieškotojo teisių gynimo būdas yra skundas dėl antstolio veiksmų ar neveikimo. Taip pat vykdymo proceso šalys ir kiti suinteresuoti asmenys gali ginti savo teises pareikšdamos ieškinius teismui. Ieškiniai gali būti pareikšti, pavyzdžiui, dėl turto iš varžytynių akto pripažinimo negaliojančiu, dėl antstolių veiksmais padarytos žalos atlyginimo, dėl arešto turtui panaikinimo.

„Teisminė vykdymo proceso kontrolė pagal jos atlikimo laiką skirstoma į išankstinę ir paskesniąją arba vėlesniąją. Pastarajai priskiriama teismo veikla nagrinėjant skundus dėl teismo sprendimus vykdančių subjektų veiksmų ar atsisakymo tokius veiksmus atlikti, bei nagrinėjant vykdymo proceso dalyvių ir trečiųjų asmenų ieškinius /.../ Visi kiti teismo veiksmai, įtakojantys vykdymo proceso eigą, kaip pavyzdžiui, vykdomojo rašto išdavimas, vykdymo atidėjimas ar išdėstymas ir pan., priskiriami teismo vykdomai išankstinei teisėtumo kontrolei.“⁵⁵

Taigi šiame skyriuje panagrinėsime svarbesnius teismo veiksmus, atliekamus ginant vykdymo proceso šalių teises.

3.1 Vykdomasis dokumentas

Svarbi skolininko teisių garantija yra draudimas atlikti vykdomuosius veiksmus be vykdomojo dokumento (CPK 586 str.). Kadangi vykdomasis dokumentas yra visų vykdomųjų veiksmų atlikimo pagrindas, šia norma yra užkertamas kelias išieškotojo, arba antstolio nepagrįstoms pretenzijoms. Vykdomieji dokumentai yra išvardinti CPK 587 str. Tai yra vykdomieji raštai, teismo įsakymai, institucijų ir pareigūnų nutarimai administracinių teisės pažeidimų bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais, kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kurių vykdymą civilinio proceso tvarka nustato įstatymai. Taigi šis sąrašas nėra baigtinis. Pavyzdžiui,

⁵⁵ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 128.

pagal Mokesčių administravimo įstatymo⁵⁶ 106 straipsnio 1 dalies 4 punktą, vykdomuoju dokumentu gali būti sprendimas dėl priverstinio mokesstinės nepriemokos išieškojimo. Pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymo⁵⁷ 17 straipsnio 3 dalį bei Priverstinio poveikio priemonių draudėjams taikymo tvarkos⁵⁸ 21 punktą ir 32.2 punktą, vykdomuoju dokumentu gali būti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinio skyriaus direktoriaus ar jo pavaduotojo sprendimas dėl skolos išieškojimo priverstine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2003 m. balandžio 11 d. konsultacijoje išaiškino, kad teismo nutartis dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, vienos priemonės pakeitimo kita ar jos panaikinimo pati savaime yra vykdomasis raštas ir jos pagrindu vykdomasis raštas neturi būti išduodamas. „Vykdomuosius dokumentus išvardija CPK 587 straipsnis. Pagal CPK 587 straipsnio 1 dalį vykdomieji dokumentai yra vykdomieji raštai, išduoti teismo sprendimų, nuosprendžių, nutarimų, nutarčių pagrindu, o šio straipsnio 4 punktas nustato, kad vykdomieji dokumentai yra ir kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kurių vykdymą civilinio proceso tvarka nustato įstatymai. Vadinas, CPK 587 straipsnyje nėra nustatytas baigtinis vykdomųjų dokumentų sąrašas, todėl vykdomieji dokumentai yra ir kiti institucijų, tarp jų ir teismų, bei pareigūnų sprendimai, kurie pagal įstatymus vykdytini CPK VI dalyje nustatyta tvarka. CPK 152 straipsnio 4 dalis nustato, kad šiame skyriuje nurodytas teismo nutartis, taigi ir teismo nutartį dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, vienos priemonės pakeitimo kita arba jos panaikinimo (CPK 146, 148, 150 straipsniai), antstolis vykdo teismo sprendimams vykdyti nustatyta tvarka. Pagal šios normos prasmę darytina išvada, kad teismo nutartis dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, vienos priemonės pakeitimo kita arba jos panaikinimo pati savaime yra vykdomasis dokumentas (CPK 587 straipsnio 4 punktas), todėl šios nutarties pagrindu vykdomasis raštas neturi būti išduodamas.“⁵⁹ Tokią pačią išvadą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija padarė ir byloje V.Beržinis v. A.Beržinis, Nr. 3K-3-518/2004.⁶⁰

Nuo 2005 m. spalio 21 dienos, įsigaliojus Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui sukuriančiam neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą⁶¹ (toliau – reglamentas), vykdomuoju dokumentu Lietuvoje pripažįstamas ir Europos vykdomasis raštas. Pagal Lietuvos

⁵⁶ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 171-6295.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2006 m. rugsėjo 20 d. įsakymas Nr. V-405 „Dėl priverstinio poveikio priemonių taikymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 105-4036.

⁵⁹ LAT 2003 balandžio 11 d. konsultacija, Nr. A3-82 // Teismų praktika. 2003, Nr. 19, P. 255.

⁶⁰ LAT civilinė byla V.Beržinis v. A.Beržinis, byla Nr. 3K-3-518/2004.

⁶¹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą (Nr. 805/2004/EB).

Respublikos įstatymo dėl 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, įgyvendinimo⁶² 2 str., Europos vykdomasis raštas yra vykdomasis dokumentas. Europos vykdomojo rašto turiniui netaikomi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyti reikalavimai. Teismo sprendimai, teismo patvirtintos taikos sutartys, autentiški dokumentai, dėl kurių yra išduotas Europos vykdomasis raštas, yra vykdytini dokumentai. Jie vykdomi pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso VI dalyje išdėstytas taisykles.

Užsienio valstybėse vykdytini dokumentai reglamentuojami nevienodai. „Be teismo sprendimų, kiti vykdytini dokumentai gali būti: notarų patvirtinti dokumentai, čekiai, vekseliai ir kt. Pavyzdžiui, Italijoje priverstinai vykdomos tik tos notariškai patvirtintų dokumentų dalys, kurios yra susijusios su piniginiiais mokėjimais. Tačiau šis apribojimas netaikomas Belgijoje, Prancūzijoje, Japonijoje, kur vykdomas visas notaro patvirtintas dokumentas (nors Prancūzijos teisė tokiu atveju reikalauja teismo dalyvavimo). Kitose šalyse notarų patvirtinti dokumentai nėra priverstinai vykdomi (pvz., Vengrija, Austrija). Arba dėl vykdymo turi būti šalių susitarimas (Slovakija), pačiame dokumente turi būti sąlyga dėl vykdymo (Olandija). Dėl čekių ir vekselių specifinis reglamentavimas pastebimas Rumunijoje, Prancūzijoje, Austrijoje. Rumunijos teisė leidžia, kad vekseliai būtų tiesiogiai priverstinai vykdomi. Prancūzijoje dėl čekių vykdymo gali būti vykdomos specialios skubios vykdymo procedūros, nors skolininkas dar ir turi teisę į apeliaciją.“⁶³

Pagal Lietuvos Respublikos įstatymo dėl 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, įgyvendinimo 4 str., autentiškais dokumentais laikytini notaro užprotestuoti ar neprotestuoti vekseliai, čekiai, kuriuose yra padaryti notaro vykdomieji įrašai.

Pagrindinė vykdomųjų dokumentų rūšis yra vykdomasis raštas, išduodamas teismo sprendimų, nuosprendžių, nutarimų, nutarčių pagrindu. Pagal bendrąją taisyklę, vykdomasis raštas išduodamas pagal išieškotojo prašymą (išimties numatytos CPK 646 str. 1d., tai atvejai, kai vykdomasis raštas išduodamas išieškotojui ir be jo prašymo). Čia pasireiškia dispozityvumo principas. Vykdomieji raštai paprastai išieškotojui išduodami vykdomajam sprendimui įsiteisėjus. Tačiau norint geriau apsaugoti išieškotojo interesus, kai kurių rūšių sprendimams yra numatyta skubaus vykdymo galimybė. Skubiai vykdytini sprendimai ir nutartys pradedami vykdyti dar jiems neįsiteisėjus, o apskundimas jų vykdymo nesustabdo (CPK 282 str.). Tuo užtikrinama išieškotojo

⁶² Lietuvos Respublikos įstatymas dėl 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, įgyvendinimo // Valstybės žinios. 2005, Nr. 58-2005.

⁶³ The Execution of Court Decisions in Civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1997. P. 117.

teisė itin svarbų savo interesą pradėti ginti nedelsiant, be to užkertama skolininko teisė piktnaudžiauti apeliacijos teise tuo vilkinant sprendimo įvykdymą. Taigi skubaus vykdymo atveju vykdomasis raštas išduodamas ne vėliau kaip kitą dieną po sprendimo priėmimo.

Problema gali iškilti sprendžiant, kas yra skubiai vykdytinas sprendimas. CPK yra išskiriamos dvi skubaus vykdymo rūšys, tai privalomas skubus vykdymas ir fakultatyvus skubus vykdymas. Pagal CPK 282 str. 2d., teismas nukreipia skubiai vykdyti šiuos sprendimus ir nutartis (privalomasis skubus vykdymas):

- 1) dėl išlaikymo priteisimo;
- 2) dėl darbo užmokesčio priteisimo (kai neviršija 1 mėnesinio darbo užmokesčio);
- 3) dėl išskeldinimo iš gyvenamųjų patalpų asmenų įkeldinimo;
- 4) nutartis dėl bankroto ar restruktūrizavimo bylos iškėlimo;
- 5) nutartis (sprendimus) dėl banko akcinio kapitalo sumažinimo.

Pagal CPK 283 str., teismas gali leisti skubiai vykdyti visą sprendimą ar jo dalį (fakultatyvusis skubus vykdymas):

- 1) dėl priteisimo išmokų atlyginti žalą, atsiradusią sužalojus fizinio asmens sveikatą ar atėmus gyvybę;
- 2) dėl priteisimo atlyginimo, priklausančio autoriui už naudojimąsi jo autorinėmis turtinėmis teisėmis, išradėjui, turinčiam patentą, - už naudojimąsi jo išradimu;
- 3) dėl atleidimo iš darbo formuluotės pakeitimo;
- 4) dėl darbuotojo gražinimo į darbą;
- 5) visose kitose bylose, jeigu dėl ypatingų aplinkybių uždelsimas įvykdyti sprendimą gali padaryti išieškotojui didelę žalą arba iš viso gali pasidaryti negalima ar labai sunku sprendimą įvykdyti.

Tuo tarpu Lietuvos Respublikos darbo kodekse (toliau – DK) taip pat yra išskirtas privalomasis ir fakultatyvusis sprendimų vykdymas. Tačiau čia, priešingai nei CPK, sprendimas dėl neteisėtai atleisto, perkelta ar nušalinto darbuotojo gražinimo į ankstesnį darbą, yra priskirtas privalomajam, o ne fakultatyviajam sprendimų vykdymui (DK 299 str. 1 d. 2 p.). Šios kolizijos sprendimas yra pasiūlytas Darbo kodekso komentare. „Pradžios tašku reikėtų laikyti CPK 1 straipsnio nuostatą, kad darbo bylos yra nagrinėjamos pagal CPK taisykles, išskyrus išimtis, kurias nustato kiti, šiuo atveju DK, įstatymai. Be to, DK 11 straipsnyje įsakmiai numatyta, kad esant prieštaravimų tarp DK normos ir kito įstatymo ar norminio teisės akto nuostatų, taikoma DK norma. Todėl sprendimai bylose neteisėtai atleisto, perkelta ar nušalinto darbuotojo gražinimo į ankstesnį

darbą turi būti vykdomi skubiai“.⁶⁴ Pasak dr. E. Stauskienės, „Atsižvelgiant į CPK 1 straipsnio nuostatas ši teisės normų konkurencija spręstina DK naudai, tačiau tai nelaikytina CPK teisinio reglamentavimo trūkumu, nes ir skubiai nevykdant tokio teismo sprendimo, darbuotojo interesai gali būti apginti ir be priverstinio teismo sprendimų vykdymo priemonių – pagal DK nuostatas jam priteisiant vidutinį visos priverstinės pravaikštos laiko nuo atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo įvykdymo dienos darbo užmokestį.“⁶⁵ Mūsų nuomone, esant dabartiniam teisiniam reglamentavimui, toks teisės normų konkurencijos sprendimo variantas yra teisingas. Tuo labiau, kad CPK yra dar vienas prieštaravimas. CPK 606 str. 1 d. rašoma, kad vykdomieji dokumentai dėl gražinimo į darbą gali būti pateikti vykdyti per vieną mėnesį nuo pirmos dienos po sprendimo priėmimo. Tarkime, teismas, vadovaudamasis CPK suteikta galimybe sprendimo dėl darbuotojo gražinimo į darbą skubiai vykdyti nenukreipia. Situacija yra tokia, kad atleistas darbuotojas sprendimui neįsiteisėjus vykdomojo rašto vykdymui pateikti negali, nes tai draudžia CPK 281 str., o sprendimui įsiteisėjus to padaryti jis taip pat negali, nes jau yra pasibaigęs terminas pagal 606 str. Kokių gynimosi priemonių išieškotojas visgi galėtų imtis? CPK 283 str. 3 d. yra nurodyta, kad kai yra šio Kodekso 282 straipsnio 2 dalyje ir 283 straipsnio 1 dalyje numatyti pagrindai ir jeigu skubaus vykdymo klausimas nebuvo išspręstas teismo sprendimu, tai sprendimą priėmęs teismas dalyvaujančių byloje asmenų prašymu arba savo iniciatyva gali prieš sprendimui įsiteisėjant nutartimi leisti jį skubiai vykdyti. Šiais atvejais leidimo skubiai vykdyti sprendimą klausimą teismas išsprendžia rašytinio proceso tvarka. Tačiau šioje teisės normoje apie DK nuostatas nekalbama. Šiuo atveju, tikriausiai, vėl reikėtų vadovautis CPK 1 str. nuostata, kad darbo bylos nagrinėjamos pagal CPK taisykles, išskyrus išimtis, kurias nustato DK bei įstatymo analogija ir išieškotojas galėtų pateikti prašymą teismui leisti sprendimą vykdyti skubiai. Tačiau akivaizdu, kad tokia situacija sukelia nepatogumų, nes vykdymo proceso šalims nėra aišku, kokias teises jie turi ir kaip jas gali ginti.

Koliziją tarp Civilinio proceso ir Darbo kodeksų reikia taisyti įstatymų leidybos keliu, keičiant teisės normas. Pagal 1964 m. LR CPK 235 str. 3 p., tokios rūšies sprendimai buvo priskirti privalomajam skubiam vykdymui. Tačiau, kaip jau buvo nagrinėta skyrelyje „Vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties terminas ir išieškojimo senaties terminas“, skubus sprendimų dėl gražinimo į darbą vykdymas sukelia problemų tuomet kai apeliacinės instancijos teismas panaikina pirmos instancijos teismo sprendimą, o kasacinis teismas visgi nusprendžia, kad darbuotojas turi būti gražintas į darbą. Sprendimo dėl gražinimo į darbą išbraukimas iš skubiai vykdytinų sprendimų

⁶⁴ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras III dalis Individualūs darbo santykiai. – Vilnius: Justitia, 2004. P. 533.

⁶⁵ Stauskienė E. Skubiai vykdytinų teismo sprendimų instituto problemos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 96 (61). P. 95.

sąrašų šią procesinę problemą padėtų išspręsti. Tačiau tai iškelia kitą, socialinę, problemą, nes nesuteikiant galimybės sprendimą dėl gražinimo į darbą vykdyti skubiai, darbuotojas ilgam laiko tarpui atsiduria neapibrėžtoje situacijoje. Akivaizdu, kad kuris variantas bebūtų pasirinktas, jie abu turi savų minusų. Visgi, siekiant vykdymo procesą padaryti aiškesnį ir lengviau suprantamą, mes siūlytume sprendimą dėl gražinimo į darbą išbraukti iš skubiai vykdytinų sprendimų sąrašų, o CPK 606 str. 1 d. pakeisti taip, kad vykdomojo dokumento pateikimo vykdymui terminas būtų skaičiuojamas nuo sprendimo įsiteisėjimo dienos. Padarius tokius pakeitimus, galimybė skubiai vykdyti sprendimus dėl gražinimo į darbo visiškai atimta nebūtų, išimtiniais atvejais paliekant tai teismo diskrecijai. Nes pagal CPK 283 str. 1 d. 5 p., fakultatyvių skubiai vykdomų sprendimų sąrašas ir dabar nėra baigtinis. Be to, sprendimo dėl gražinimo į darbą ir nevykdant skubiai, darbuotojo interesai ginami priteisiant jam visos priverstinės pravaikštos laiko darbo užmokestį.

3.2 Skundas dėl antstolių veiksmų

Pagal CPK, antstolių veiklos kontrolė priskirta apylinkės teismui, kurio veiklos teritorijoje yra antstolis. Vienas iš pagrindinių išieškotojo ir skolininko teisių gynimo būdas yra skundo dėl antstolių veiksmų padavimas. Jis reglamentuotas CPK XXXI skyriuje. Jame numatyta tvarka gali būti skundžiami antstolių veiksmai ir atsisakymas juos atlikti. Paprastai tokio skundo padavimas nesustabdo vykdymo veiksmų, tačiau teismas, rašytinio proceso tvarka, turi teisę juos sustabdyti.

Nagrinėdami suinteresuotų asmenų skundus dėl antstolių veiksmų teisėtumo, teismai atlieka vykdymo proceso kontrolę. Dėl to teismas, nagrinėdamas ginčus, susijusius su sprendimų priverstiniu vykdymu, neturi apsiriboti vien formaliu antstolių veiksmų teisėtumo patikrinimu, bet turi išsiaiškinti ir nustatyti faktines aplinkybes, teisiškai įvertinti antstolio įstatymu jam paskirtas pareigas (veikimą ar neveikimą), ir pasisakyti, ar antstolis pažeidė jo veiklą vykdant sprendimą reglamentuojančias teisės normas, taip pat CPK 675 straipsnio 2 dalies nuostatas.⁶⁶

Vienas iš diskutuotinių klausimų yra skundo padavimo terminas. Jis (kaip ir skundas dėl notarinių veiksmų) gali būti paduotas ne vėliau kaip per 10 dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti. Kaip matome, terminas čia siejamas su subjektyviu kriterijumi, t. y., „nuo tada kai asmuo sužinojo ar turėjo sužinoti“. Tačiau skundo padavimo terminas siejamas ne tik su subjektyviu, bet ir

⁶⁶ LAT civilinė byla AB „Vilniaus Sigma“ v. Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija, byla Nr. 3K-3-288/2006.

su objektyviu kriterijumi, nes toje pačioje teisės normoje (CPK 512 str.) yra nurodytas 30 dienų terminas (...ne vėliau kaip per 10 dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti, bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo skundžiamo veiksmo atlikimo). Šis 30 dienų terminas – tai naujojo CPK naujovė (1964 m. CPK buvo tik 10 dienų terminas, kurį buvo galima atnaujinti). Tai padaryta norint įgyvendinti proceso operatyvumo, koncentruotumo principus, skatinti vykdymo proceso dalyvius operatyviai ginti savo teises, užkirsti kelią piktnaudžiavimui ir proceso vilkinimui. Tačiau iš kitos pusės, ši nuostata gali ir pakenkti proceso šalių interesams (tuo atveju, jei šalis apie neteisėtą antstolio veiksmą sužinojo jau praėjus 30 dienų terminui).

Pagal CPK 512 straipsnio formuluotę, 30 dienų terminas yra naikinamasis ir jis negali būti atnaujintas. Vienoje iš savo konsultacijų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasakęs, kad „jeigu nuo skundžiamo antstolio ar notarinio veiksmo atlikimo praėjo daugiau kaip 30 dienų, skūsti teismui tokio veiksmo jau nebegalima, o toks skundas, paduotas praleidus šį terminą, nenagrinėtinas teisme“.⁶⁷ V. Nekrošius šią konsultaciją aiškina taip: „Tad minėtas terminas yra naikinamasis. Kitoks įstatyme nustatyto termino aiškinimas padarytų tiesiog neįmanomą įstatyme vartojamo žodžių junginio „bet ne vėliau kaip“ paaiškinimą“.⁶⁸ Šiam požiūriui pritaria ir dr. E. Stauskienė: „Manome, jog šis terminas yra procesinis naikinamasis terminas. Tokios pačios prigimties terminai yra nustatyti ir apeliaciniam, kasaciniam skundams paduoti bei prašymui dėl proceso atnaujinimo“.⁶⁹

Tačiau civilinėje byloje pagal Marinos Božko skundą dėl antstolių veiksmų LAT parodė gana liberalų ir, manytume, visiškai priešingą ką tik minėtai konsultacijai požiūrį. Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas skundo dėl antstolių veiksmų padavimo terminą iš dalies prilygino ieškinio senaties terminui ir nurodė, kad CPK 512 str. nurodytas terminas, skirtingai nuo vykdomųjų dokumentų pateikimo senaties terminas, turi būti taikomas tik tada, kai antstolis atsiliepime į skundą prašo jį taikyti. „Iš esmės CK 512 straipsnyje nustatytas terminas atlieka tą pačią funkciją kaip senaties terminas (CK 1.124 straipsnis). Skundą dėl antstolio veiksmų, įpareigojant M. Božko atlikti tam tikrus veiksmus, teismas priėmė ir CPK 512 straipsnio termino netaikė. Antstolė atsiliepime į skundą neprašė taikyti šį terminą, sprendžiant skundą dėl jos atlikto vykdymo veiksmo, nagrinėjant bylą teismo posėdyje nedalyvavo, todėl kolegija sprendžia, kad skundas negali būti atmestas tuo pagrindu, jog praleistas CPK 512 straipsnyje nustatytas 30 dienų terminas, nes pareiškėja ir antstolis byloje turi lygias procesines teises (CPK 17 straipsnis). Tais atvejais, kai antstolis, kurio veiksmai

⁶⁷ Teismų praktika. 2003, Nr. 19, P. 266.

⁶⁸ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė, II tomas. – Vilnius: Justitia, 2005. P. 444.

⁶⁹ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. P. 164.

apskusti, nesigina termino paduoti skundą praleidimu, teismas šio termino negali taikyti, nes pažeistų šalių procesinį lygiateisiškumą (CPK 21 straipsnis, CK 1.126 straipsnio 2 dalis)⁷⁰.

Taigi esant tokiam net Aukščiausiojo teismo nuomonių prieštaravimui, gali kilti problema tiek teismams, taikant CPK 512 str., tiek, žinoma, vykdymo proceso šalims įgyvendinant savo teisę skusti antstolio veiksmus. Esant tokiam neapibrėžtumui, galima išskirti 3 nuomonių grupes, kurių kiekviena sąlygotų skirtingus praktinius padarinius:

- jei vadovautis požiūriu, kad CPK 512 str., minimas 30 dienų terminas yra naikinamasis terminas, tai reikštų, kad jis jokiais būdais negali būti atnaujintas ir vykdymo proceso šalims net neverta duoti nei skundo, nei pareiškimo dėl termino atnaujinimo (neatsižvelgiant į jo praleidimo priežastis ir neatsižvelgiant į tai, ar šalis žinojo apie skustiną antstolio veiksmą). O jei toks skundas visgi būtų paduotas, teismas turėtų atsisakyti jį priimti pagal CPK 137 str. 2 d. 1 p.;
- vadovaujantis požiūriu, kad nagrinėjamas terminas nėra naikinamasis, jį praleidus kartu su skundu, reiktų paduoti pareiškimą dėl termino atnaujinimo;
- vadovaujantis minėtoje LAT nutartyje išreikšta nuomone, kad šis terminas atlieka ieškinio senaties funkciją, būtų galima vadovautis įstatymo analogija ir daryti prielaidas, kad paduodant skundą dėl antstolio veiksmų, pareiškėjui iš vis nereikia imtis jokių veiksmų dėl praleisto 30 dienų termino. Ir teismas ne tik, kad negali atsisakyti priimti skundo, bet ir negali taikyti praleisto 30 dienų termino jeigu to antstolis neprašė.

Mūsų nuomone, esant dabartinei CPK 512 str., formuluotei, prilyginti čia minimą 30 dienų terminą ieškinio senaties terminui, būtų per daug drąsu. Nes ieškinio senaties terminas yra materialinės teisės terminas, o skundo dėl antstolių veiksmų padavimo terminas – procesinis terminas. CK 1.126 str. yra nustatyta, kad reikalavimą apginti pažeistą teisę teismas priima nagrinėti nepaisant to, kad ieškinio senaties terminas pasibaigęs, ieškinio senatį teismas taiko tik tuo atveju, kai ginčo šalis reikalauja, draudžiama iš anksto atsisakyti taikyti ieškinio senatį. Kalbant apie skundo padavimo terminą, CPK tokių taisyklių nenustato. Todėl pritartume V. Nekrošiaus, E. Stauskienės nuomonei, kad CPK nustato naikinamąjį 30 dienų terminą. Tačiau nemanome, kad skolininko ir išieškotojo atžvilgiu tokia norma yra teisinga. Kyla klausimas, koks yra tikrasis šio termino tikslas. Formuluoatė „bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo skundžiamo veiksmo atlikimo“ turi dvejopą reikšmę:

- 1) tokia formuluote nustatomas naikinamasis terminas ir jis negali būti atnaujintas;

⁷⁰ LAT civilinė byla M. Božko v. antstolė A. Rimaitė-Žičkuvienė, byla Nr. 3K-3-603/2005.

2) terminas skaičiuojamas nuo skundžiamo veiksmo atlikimo, t. y., nustatomas objektyvus kriterijus. Taigi jeigu tikslas yra neleisti asmeniui skųsti antstolio veiksmų suėjus 30 dienų terminui tuo atveju jeigu asmuo apie tuos veiksmus nežinojo, tai toks terminas, mūsų nuomone, yra iš viso neteisingas ir nereikalingas. Nes draudimas paduoti skundą dėl savo teisių pažeidimo dėl to, kad apie tą pažeidimą šalis nežinojo, neturėjo žinoti ar net negalėjo žinoti, yra akivaizdžiai vienpusiškai naudingas antstoliui. O kadangi įstatymuose daugeliu atvejų nėra numatyta išieškojimo senaties, kitų antstolio veiksmų atlikimo terminų, pareigos konkrečiai informuoti šalis apie jų teises, tai šis terminas net gali skatinti antstolį vilkinti procesą, taip siekiant priversti vykdymo proceso dalyvius praleisti terminą.

Todėl siūlytume CPK 512 str. pakeisti taip: „Skundas dėl antstolių ar notarinių veiksmų gali būti paduodamas per dešimt dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti. Skundo padavimo terminas gali būti atnaujintas, jeigu teismas pripažįsta, kad terminas praleistas dėl svarbių priežasčių. Prašymas atnaujinti praleistą skundo padavimo terminą negali būti paduotas, jeigu praėjo daugiau kaip 30 dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti“. Taip pakeitus nagrinėjamą teisės normą, 30 dienų terminas išliktų naikinamuoju terminu, kurio nebūtų galima atnaujinti, tačiau jis, priešingai nei yra dabar, būtų skaičiuojamas nuo tada, kai asmuo sužinojo ar turėjo sužinoti apie skundžiamą veiksma, o ne nuo tada, kai skundžiamas veiksmas buvo atliktas.

Tame pačiame straipsnyje nurodytas 10 dienų terminas nėra naikinamasis ir gali būti atnaujintas. Be to, LAT jau minėtoje byloje suformavo kitą taisyklę, kad teismas net tada, kai pareiškėjas neprašo, tam tikrais atvejais turi diskrecijos teisę atnaujinti praleistą terminą skundui paduoti. „Antstolė atsiliepime į skundą prašė taikyti CPK 512 straipsnyje nustatytą terminą skundui dėl arešto veiksmų. Teismai pagrįstai šio termino netaikė ir skundą išnagrinėjo. Kolegija konstatuoja, kad 30 dienų terminas skundui dėl antstolio veiksmų paduoti nepraleistas. Nors pareiškėja atskiru reikalavimu neprašė atnaujinti 10 dienų terminą, kolegija atsižvelgia į tai, kad pareiškėja prašė apginti ne tik savo, bet ir nepilnamečio vaiko interesus (buvo areštuotos jam išlaikyti skirtos lėšos), bei pripažįsta, kad teismas tokiais atvejais turi diskrecijos teisę ir gali skundą nagrinėti, kartu atnaujinti 10 dienų terminą skundui paduoti.“⁷¹ Mūsų nuomone, būtų galima sakyti, kad tik šis terminas (o ne jau aptartas 30 dienų terminas) atlieka tą pačią funkciją kaip ir ieškinio senaties terminas, nes jis nepanaikina galimybės šaliai apskųsti antstolio veiksmų net tada, jei yra praleistas ir pradamas skaičiuoti nuo momento, kada asmuo sužinojo apie skundžiamą veiksma.

⁷¹ LAT civilinė byla M. Božko v. antstolė A. Rimaitė-Žičkuvienė, byla Nr. 3K-3-603/2005.

Teisės projektų ir tyrimo centras savo tyrime pastebi dar vieną problemą. Tai yra tai, kad vykdymo proceso šalims aiškiai nenurodoma, kokiam teismui jie gali apskųsti antstolio veiksmus. Dažniausiai patvarkymuose nurodoma, kad antstolio veiksmus galima skųsti apylinkės teismui, kurio teritorijoje veikia antstolis. „Asmeniui, norinčiam išsiaiškinti, kokio antstolio veiksmus, kokiam teismui skųsti nėra lengva. Teisingumo ministro 2002 07 08 įsakyme “ Dėl teisės aktų, numatytų Lietuvos Respublikos antstolių įstatyme bei šio įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatyme, patvirtinimo”, yra teisės norma, kuri vadinasi “Antstolių veiklos teritorijos ir jose dirbančių antstolių skaičius.” Tačiau Įsakyme šio teisės akto turinys neatskleistas, yra tik jo pavadinimas, prie jo yra * ženklas. Duomenų paieškos bazėje Teisės projektų ir tyrimų centro bendradarbiams nepavyko rasti šio Įsakyme nurodyto akto turinio”⁷². Iš tiesų, teisės aktuose antstolių veiklos teritorijų sąrašo neradome. Tiesiog „Valstybės žiniuose“ prie ženklo „*“ yra pastaba „nepateikiama“. Antstolių sąrašai pagal jų veiklos teritorijas ir kitus kriterijus yra pateikti Lietuvos antstolių rūmų interneto svetainėje, tačiau ne visi tai žino. Naujoje 2005 m. Sprendimų vykdymo instrukcijoje šią problemą bandoma išspręsti. Procesinių dokumentų formose dabar jau yra reikalavimas, kad antstoliai nurodytų, kokiam konkrečiai teismui galima skųsti antstolio veiksmus.

Dr. V. Višinskis pastebi problemą, kad kai kurių antstolių veiklos teritorijos sutampa su kelių apylinkių teismų teritorijomis, pvz., Akmenės, Mažeikių ir Skuodo rajonų apylinkių teismų teritorija. „Praktikoje neretai pasitaikydavo atveju, kai antstolis pateikdavo tvirtinti turto pardavimo iš varžytynių aktą vienam apylinkės teismui, o suinteresuoti asmenys skundą dėl to paties akto pripažinimo negaliojančiu pateikdavo kitam apylinkės teismui“⁷³. 2005 m. Sprendimų vykdymo instrukcijos 3 punkte nustatyta, kad tuo atveju, kai vykdymo veiksmai atliekami kelių apylinkės teismų teritorijose, antstolio procesinius veiksmus kontroliuoja, skundus dėl antstolio veiksmų nagrinėja apylinkės teismo, kurio teritorijoje yra pirminė vykdomojo dokumento vykdymo vieta, teisėjas. Pirminė vykdymo vieta yra laikoma vykdymo vieta, pagal kurią priimamas vykdyti vykdomasis dokumentas.

Šį klausimą byloje Nr. 2S-248/2005 yra sprendęs ir Vilniaus rajono apylinkės teismas: „nepriklausomai nuo to, kad vykdymo veiksmai atliekami kelių apylinkės teismų veiklos teritorijose, antstolio veiklos teisėtumo kontrolė išlieka apylinkės teismo, kurio veiklos teritorijoje yra pirminė vykdymo vieta, prerogatyva“.⁷⁴

⁷² Teisės projektų ir tyrimų centras. Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika// www.exjure.com/lt/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=30; prisijungimo laikas: 2006-10-01.

⁷³ Višinskis V. Teismo sprendimo vykdymo vieta // Jurisprudencija. 2006, Nr. 79. P. 133.

⁷⁴ Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla pagal AB “Biosintezė” skundą dėl antstolio veiksmų, byla Nr. 2S-248/2005.

Pasak V. Višinskio, „nagrinėjamu atveju Instrukcijoje sureguliuoti CPK nereglementuoti teisiniai santykiai, įvesta „pirminės vykdymo vietos sąvoka“. Todėl yra pagrindo manyti, kad pirminės vykdymo vietos teisinis reglamentavimas ne nustato vykdymo proceso normų taikymo tvarką, o reguliuoja teisinius santykius, kuriuos turi reguliuoti CPK. Be to, naujasis reglamentavimas neišsprendžia visų problemų, nes kai kurie suinteresuoti asmenys neturi procesinių galimybių sužinoti, kur yra pirminė vykdymo vieta. Pavyzdžiui, varžytynių dalyvis, asmuo, kurio turtas areštuotas vykdomojoje byloje, skolininko darbdavys ir kt. Neturi procesinės teisės susipažinti su vykdomąja byla ir nustatyti, kur yra vykdymo vieta, pagal kurią priimamas vykdyti vykdomasis dokumentas“.⁷⁵

Toliau šiame skyriuje aptarsime konkrečius atvejus, kada yra paduodami skundai dėl antstolių veiksmų, kokie antstolių veiksmai yra skundžiami. Plačiau panagrinėsime atvejus, kai skundas paduodamas dėl veiksmų, susijusių su turto realizavimu, nes tokių skundų paduodama daugiausia.

Nemažai problemų kyla dėl turto įvertinimo. Kadangi nuo turto įkainojimo priklauso pradinė varžytynėse parduodamo turto kaina, šis klausimas vykdymo procese yra ypač svarbus. Nepagrįstai maža kaina parduotas turtas gali pažeisti tiek skolininko, tiek išieškotojo interesus. Taigi teismui tvirtinant pardavimo iš varžytynių aktą tenka didelė atsakomybė. Pavyzdžiui, byloje Nr. 2-711-341/2006 Vilniaus rajono apylinkės teismas atsisakė tvirtinti turto pardavimo iš varžytynių aktą, „nes skelbime nurodyta parduodamo turto kaina (44800 LT) už varžytynėse buvusią pradinę kainą (7600 Lt) yra didesnė beveik 6 kartus. Tuo pažeistos skolininko teisės. Pažeidimas laikytinas esminiu“.⁷⁶ Šiuo atveju skolininko interesus ginti ėmėsi pats teismas savo iniciatyva. Tačiau neretai iniciatyvos imasi ir vykdymo proceso šalys. Pvz., civilinėje byloje pagal pareiškėjo Rimanto Strončiko skundą dėl antstolio veiksmų, Lietuvos Aukščiausiasis Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2005 m. vasario 7 d. nutartyje pripažino antstolio veiksmus įkainojant turtą neteisėtais ir konstatavo, kad „įstatymas įtvirtina esminę nuostatą, nurodydamas objektyvius kriterijus, kuriais privalo vadovautis antstolis, nustatydamas areštuojamo turto vertę. Pagrindinis iš minėtų kriterijų yra areštuojamo turto rinkos vertė“⁷⁷.

Praktikoje kyla problemų, kai varžytynių dalyviai piktnaudžiauja savo teisėmis pasinaudodami vykdymo proceso reglamentavimo spragomis, pavyzdžiui, kai aukščiausią kainą pasiūlęs dalyvis atsisako pasirašyti varžytynių protokolą. Šią problemą straipsnyje „Kai kurios turto

⁷⁵ V. Višinskis. Teismo sprendimo vykdymo vieta... // ten pat, P. 133.

⁷⁶ Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla pagal antstolės I. Beliačic pareiškimą dėl turto pardavimo iš varžytynių akto patvirtinimo, byla Nr. 2-711-341/2006.

⁷⁷ LAT civilinė byla R.Strončikas v. A.Rimaitė-Žičkuvienė, byla Nr. 3K-3-8/2005.

realizavimo vykdymo procese problemos“ analizavo ir Dr. V. Višinskis. Pagal CPK 713 str. 5 d. turtas laikomas parduotu tam asmeniui, kuris varžytynėse pasiūlė didžiausią kainą. Taigi varžytynių laimėjimas siejamas su didžiausios kainos pasiūlymu. Tuo tarpu, Sprendimų vykdymo instrukcijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2002–12–31 įsakymu Nr. 432, laimėjimas yra siejamas ne su kainos pasiūlymu, bet su pasirašymu varžytynių protokole. Jeigu didžiausią kainą pasiūlęs dalyvis atsisako pasirašyti varžytynių protokolą, jo pasiūlymas laikomas negaliojančiu, o turtas parduodamas kitam didžiausią kainą pasiūliusiam pirkėjui, kuris pasirašo varžytynių protokole (46 p.). CPK jokių sankcijų už atsisakymą pasirašyti protokolą nenumato, todėl asmuo, siūlantis nepagrįstai didelę kainą už parduodamą turtą ir neketinantis to turto pirkti, sužlugdo varžytynes. Jei pradiniam pasiūlyme pirkti turtą nurodyta minimali kaina (CPK 718 str.), tai asmuo, pasiūlęs per didelę kainą, užkerta galimybę kitiems varžytynių dalyviams siūlyti aukštesnę kainą už parduodamą turtą. Laikantis sprendimų vykdymo instrukcijos, varžytynių dalyviui atsisakius pasirašyti protokolą, turtas parduodamas kitam didžiausią kainą pasiūliusiam pirkėjui, kuris pasirašo varžytynių protokole, todėl toks asmuo gali nupirkti turtą vos už pradinę kainą. Keliems varžytynių dalyviams piktavališkai susitarus, sudaromos teisinės prielaidos vertingą turtą nupirkti už labai mažą kainą⁷⁸. Reikia pažymėti, kad nagrinėjama 2002–12–31 Sprendimų vykdymo instrukcija jau nebegalioja. Vyriausiojo administracinio teismo 2005-10-28 sprendimu ši Sprendimų vykdymo instrukcija buvo pripažinta prieštaraujančia Vyriausybės nutarimui „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymą“. Šiuo metu galioja nauja Sprendimų vykdymo instrukcija, patvirtinta Teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352. Tačiau jame nurodyta, kad byloms, kurios yra priimtos vykdyti iki šio įsakymo įsigaliojimo, taikoma Sprendimų vykdymo instrukcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432. Taigi iškyla klausimas, kurią Sprendimų vykdymo instrukciją reikia taikyti anksčiau priimtoms vykdyti byloms jei naujoji redakcija dar nebuvo įsigaliojusi, o senoji prieštarauja aukštesnės galios teisės aktams. Nagrinėjamos teisės normos dėl varžytynių protokolo pasirašymo ir varžytynių laimėtojo naujoje redakcijoje yra atsisakyta. Šį klausimą išsprendė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje pagal pareiškėjo antstolio Aleksandro Christenoko pareiškimą dėl turto pardavimo iš varžytynių akto patvirtinimo. „Vykstant varžytynėms, po N. M. pasiūlytos kainos – 39 400 Lt – didžiausią kainą pasiūlė R. G. – 70 000 Lt. Po šio siūlymo didesnės parduodamo turto kainos niekas nesiūlė ir antstolis paskelbė, kad turtas parduotas N. M. (CPK 713 straipsnio 3 punktas), nors turėjo būti parduotas R. G. (CPK 713 straipsnio 5 punktas). Byloje

⁷⁸ V. Višinskis. Kai kurios turto realizavimo vykdymo procese problemos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77(69). P. 112.

nustatyta, kad asmuo, pasiūlęs didžiausią kainą ir nupirkęs varžytynėse parduodamą butą, atsisakė pasirašyti varžytynių protokolą (CPK 714 straipsnio 4 dalis). R. G. nenurodė priežasties, dėl ko jis atsisakė pasirašyti varžytynių protokolą. R. G. savo veiksmais, t. y. gerokai padidindamas parduodamo turto kainą (nuo 37 200 Lt iki 70 000 Lt), panaikino galimybę kitiems varžytynių dalyviams įsigyti, o antstoliui – parduoti parduodamą turtą už kiek galima didesnę kainą. Situacija, kai varžytynės laimėjęs asmuo atsisako pasirašyti varžytynių aktą, nėra reglamentuota CPK. Varžytynių metu galiojusios teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432 patvirtintos Sprendimų vykdymo instrukcijos 46 punkte buvo nustatyta, kad pirkėjas, išskyrus varžytynėse dalyvaujančius raštu, siūlomą kainą privalo patvirtinti pasirašydamas varžytynių protokolą. Jeigu didžiausią kainą pasiūlęs pirkėjas atsisako pasirašyti varžytynių protokolą, jo pasiūlyta turto kaina laikoma negaliojančia, o turtas parduodamas kitam, didžiausią kainą pasiūliusiam pirkėjui, kuris pasirašo varžytynių protokole. Dėl to antstolis pardavė turtą kitam asmeniui, pasiūliusiam didžiausią kainą, t. y. N. M. Teisėjų kolegija sutinka su teismų išvada, kad tokia Sprendimų vykdymo instrukcijos nuostata prieštaravo CPK įtvirtintai pagrindinei taisyklei (CPK 713 straipsnio 5 punktas), kad turtas laikomas parduotu tam asmeniui, kuris pasiūlė didžiausią kainą varžytynių metu. Esant įstatymui prieštaraujančiai Sprendimų vykdymo instrukcijos nuostatai, varžytynių dalyvis – R. G., kuris jau tapęs pirkėju, savo veiksmais, be priežasties atsisakydamas pasirašyti varžytynių protokolą, prieš tai gerokai padidindamas parduodamo turto kainą (nuo 37 200 Lt iki 70 000 Lt), panaikino galimybę kitiems varžytynių dalyviams įsigyti, o antstoliui – parduoti parduodamą turtą už kiek galima didesnę kainą. Tokie veiksmai pažeidė ne tik kitų varžytynių dalyvių, bet ir išieškotojo bei skolininko turtinius interesus, iš esmės paneigė varžytynių, kaip viešo aukciono, prigimtį.⁷⁹ Teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai, atsisakydami tvirtinti turto pardavimo iš varžytynių aktą, tinkamai taikė ir aiškino CPK normas, nustatančias varžytynių vykdymo tvarką.

Be jau aptartų atvejų vykdymo proceso šalys skundus paduoda, pavyzdžiui, dėl:

- turto pardavimo iš varžytynių kai pasikeičia skolininkas (pvz., LAT civilinė byla A.Miliauskas v. Antstolė A.Muzikevičienė, Nr. 3K-3-160/2005);
- turto padalinimo ir prievolės atsiradimo pagrindo bendrosios jungtinės nuosavybės atveju (LAT civilinė byla pagal pareiškėjos UAB „Vakarų Baltijos korporacija“ skundą dėl antstolio veiksmų, byla Nr. 3K-3-35/2006; LAT civilinė byla pagal pareiškėjos D. P. skundą dėl antstolio

⁷⁹ LAT civilinė byla pagal antstolio Aleksandro Christenoko pareiškimą dėl turto pardavimo iš varžytynių akto patvirtinimo, byla Nr. 3K-3-118/2006.

veiksmų, byla Nr. 3K-3-314/2006; LAT civilinė byla pagal pareiškėjo Vasilijaus Nižegorodovo skundą dėl antstolio veiksmų, byla Nr. 3K-3-484/2005);

- dėl to, kad antstolis nesiima priemonių tinkamai realizuoti teismo sprendimą ir taip vilkina procesą (LAT civilinė byla CH.Ranft v. E.Stakinienė, Nr. 3K-3-394/2003);
- antstolio atsisakymo parduoti areštuotą turtą skolininko pasirinktam pirkėjui (LAT civilinė byla B. B. ir L. Z. v. P. Kisielienė, Nr. 3K-3-412/2006);
- išieškojimo iš skolininko turto eilės reikalavimų nesilaikymo (LAT civilinė byla L.Remazienė v. V.Drungilas, Nr. 3K-7-262/2005);
- sąskaitos, į kurią pervedama, pvz., ligos pašalpa arešto (Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla pagal R. Mažeikaitės – Purikovienės skundą dėl antstolio veiksmų, Nr. 2-568-494/2006);
- dėl to, kad turto areštuota daugiau nei reikia įsiskolinimui padengti (LAT civilinė byla AB „Vilniaus Sigma“ v. Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija, Nr. 3K-3-288/2006);
- raginimo įvykdyti sprendimą geruoju nepateikimo (LAT civilinė byla M. Božko v. Antstolė A. Rimaitė-Žičkuvienė, Nr. 3K-3-603/2005);
- daug skundų pateikiama dėl sprendimo vykdymo išlaidų, tačiau apie tai plačiau rašoma skyrelyje „Vykdymo išlaidos“.
- dėl to, kad įmonei iškelus bankroto bylą, nebuvo sustabdyta vykdomoji byla (Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla A. Manelis v. antstolis R. Vižainiškis, Nr. 2S³²-176/2006) ir kt.

Apibendrinant šiame skyrelyje nagrinėtus klausimus, darytina išvada, kad CPK yra nustatyti gana trumpi antstolių veiksmų apskundimo terminai. Tai padeda įgyvendinti proceso operatyvumo ir koncentruotumo principus, tačiau gali užkirsti kelią vykdymo proceso šalių teisių gynybai. Siūlytume CPK 512 str. pakeisti taip: „Skundas dėl antstolių ar notarinių veiksmų gali būti paduodamas per dešimt dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti. Skundo padavimo terminas gali būti atnaujintas, jeigu teismas pripažįsta, kad terminas praleistas dėl svarbių priežasčių. Prašymas atnaujinti praleistą skundo padavimo terminą negali būti paduotas, jeigu praėjo daugiau kaip 30 dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti“.

Norint, kad vykdymo proceso šalių teisių gynyba būtų aiškesnė, antstolių veiklos teritorijos turėtų sutapti su apylinkių teismų veiklos teritorijomis, t. y., vienas antstolis neturėtų dirbti kelių apylinkės teismų veiklos teritorijose.

Anksčiau galiojusios 2002–12–31 Sprendimų vykdymo instrukcijos nuostata, kad varžytynės laimi asmuo, pasirašęs varžytynių protokole, prieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksui. Remiantis Vyriausiojo administracinio teismo sprendimu, kad 2002–12–31 Sprendimų vykdymo instrukcija prieštarauja Vyriausybės nutarimui bei Lietuvos aukščiausiojo teismo išaiškinimu, darytina išvada, kad teismai turi tiesiogiai vadovautis CPK nuostata jog turtas laikomas parduotu tam asmeniui, kuris varžytynėse pasiūlė didžiausią kainą.

3.3 Ieškinys dėl turto pardavimo iš varžytynių, perdavimo išieškotojui, turto pardavimo be varžytynių aktų pripažinimo negaliojančiais. Varžytynių akto tvirtinimas.

Kitas svarbus skolininko ir išieškotojo teisių gynimo būdas yra ieškinys teismui dėl turto pardavimo iš varžytynių, perdavimo išieškotojui, turto pardavimo be varžytynių aktų (toliau – „aktų“) pripažinimo negaliojančiais. Kartu tame pačiame skyriuje, manytume, tikslinga aptarti ir varžytynių akto tvirtinimo klausimą.

Praktikoje iškyla problemų dėl to, kada galima paduoti skundą dėl antstolių veiksmų, o kada ieškinį dėl akto pripažinimo negaliojančiu. Šiuo klausimu, dar galiojant 1964 m. CPK, Lietuvos Aukščiausiojo teismo senatas yra pasisakęs 1999-06-18 nutarime Nr. 17. : „Jeigu nebaigtas skolininko turto pardavimo arba perdavimo procesas, skolininkas, išieškotojas ir kiti suinteresuoti asmenys gali paduoti skundus dėl teismo antstolių veiksmų CPK 472 straipsnyje nustatyta tvarka. Turto pardavimo procesas laikomas baigtu nuo to momento, kai vyresnysis teismo antstolis savo parašu ir antstolių kontoros antspaudu patvirtina pardavimo arba perdavimo aktą. Jeigu antstolio veiksmai ginčijami po to, kai patvirtintas turto pardavimo ar perdavimo aktas, pripažįstama, jog atsirado ginčas dėl teisės, kuris turi būti nagrinėjamas ieškininės teisenos tvarka (CPK 435 str. 2 d.). Ieškininiame pareiškime nurodyti antstolio padaryti įstatymų pažeidimai gali būti pagrindas turto pardavimo (perdavimo) aktui pripažinti negaliojančiu. Tais atvejais, kai vyresniajam teismo antstoliui patvirtinus turto pardavimo (perdavimo) aktą gaunamas CPK 472 straipsnio nustatyta tvarka suinteresuoto asmens skundas, teisėjas turi atsisakyti priimti skundą, o jei jis buvo priimtas, tai palikti nenagrinėtą. Abiem atvejais suinteresuotam asmeniui turi būti išaiškinta teisė pareikšti ieškinį bendrais pagrindais“.⁸⁰

⁸⁰ LR Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 1999-06-118 nutarimas Nr. 17 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant skundus dėl teismo antstolių veiksmų, atliktų vykdant turto varžytynės, taip pat nagrinėjant civilines bylas dėl turto pardavimo iš (be) varžytynių aktų arba turto perdavimo išieškotojui aktų pripažinimo negaliojančiais“

Naujajame CPK su šiuo klausimu susiję dalykai reglamentuoti kiek skirtingai, tačiau abu šie šalių teisių gynimo būdai išlieka. Tie patys LAT senato nutarimo principai išlaikyti ir LAT nutartyje Nr. 3 K-7-262/2005, priimtoje jau pagal naujojo CPK taisykles: „atvejais, kai antstolis vykdomąjį dokumentą jau yra įvykdęs, jo veiksmai nebegali būti skundžiami CPK XXXI skyriuje nustatyta tvarka, bet gali būti ginčijami specialia tvarka. CPK 602 straipsnis numato turto pardavimo iš varžytynių, perdavimo išieškotojui, nekilnojamojo turto pardavimo be varžytynių aktų pripažinimą negaliojančiais. Ši proceso teisės norma yra specialioji norma, nustatanti vykdymo procese galimus pažeidimus ir jų teisinius padarinius. Skolininko turto perleidimas kitų asmenų nuosavybėn priverstine tvarka gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu bus nustatyti CPK 602 straipsnyje nurodyti pagrindai, kurie savo esme yra neteisėti antstolio veiksmai. Jeigu pasinaudoti savo teise apskusti antstolio veiksmą CPK XXXI skyriuje nustatyta tvarka proceso dalyviai nebeturi galimybės, tai netrukdo jiems, įvykus turto pardavimui, perdavimui, ginčyti ieškinio teisenos tvarka tokio pardavimo ar perdavimo akto CPK 602 straipsnyje numatytais pagrindais. Tais atvejais, kai turtas parduotas varžytynėse, o skolininkas skundžia antstolio veiksmus, kartu reikalaujamas pripažinti pardavimo iš varžytynių aktą negaliojančiu, jeigu skunde nurodomos aplinkybės, kurios sudarytų CPK 602 straipsnyje numatytą akto pripažinimo negaliojančiu pagrindą, teisėjas, gavęs skundą dėl antstolių veiksmų CPK XXXI skyriaus tvarka, turi taikyti ieškinio trūkumų šalinimo institutą (CPK 138 straipsnis) ir pasiūlyti pareiškėjui reikšti atitinkamą ieškinį, nes tokie ginčai nagrinėjami ieškinio teisenos tvarka, o CPK XXXI skyrius jų nagrinėjimo nereglamentuoja“.⁸¹

Taigi jei teisėjas dar nėra patvirtinęs pardavimo iš varžytynių akto, vykdymo proceso šalys gali paduoti skundą dėl antstolių veiksmų, o jei aktas jau patvirtintas ir rezoliucija ar nutartis dėl akto patvirtinimo jau įsigaliojusi, vykdymo proceso šalys gali pareikšti ieškinį dėl turto pardavimo iš varžytynių akto pripažinimo negaliojančiu. Vadinasi, pagal teismų suformuotą praktiką, bei CPK nuostatas, iškilus abejonėms dėl varžytynių teisėtumo, galimi skolininko ir išieškotojo teisių gynimo atvejai yra tokie:

- *Pirmas atvejis.* Per 10 dienų nuo tada kai vykdymo proceso šalis sužinojo apie su varžytynėmis susijusį neteisėtą antstolio veiksmą, bet ne vėliau nei teismas rezoliucija patvirtina pardavimo iš varžytynių aktą, šalis gali paduoti skundą dėl antstolių veiksmų CPK XXXI skyriaus normų pagrindu.
- *Antras atvejis.* Jeigu dėl varžytynių teisėtumo teisėjui nekyla abejonių ir nėra pateikta skundų dėl antstolių veiksmų, praėjus ne mažiau kaip 20 dienų nuo varžytynių, teisėjas turto

⁸¹ LAT civilinė byla L.Remazienė v. V.Drungilas, byla Nr. 3K-7-262/2005 // Teismų praktika. 2005, Nr. 24. P. 82.

pardavimo iš varžytynių aktą patvirtina rezoliucija. Tuomet bet kuri vykdymo proceso šalis gali pareikšti ieškinį dėl turto pardavimo iš varžytynių akto pripažinimo negaliojančiu.

Kalbant apie tai, kuris iš šių atvejų skolininkui ar išieškotojui yra praktiškesnis ir naudingesnis, pirmenybę reiktų teikti skundai dėl antstolių veiksmų, nes jis neapmokestinamas žyminiu mokesčiu. Be to, ypatingosios teisenos privalumas dar ir tas, kad teismas yra įpareigotas imtis visų būtinų priemonių, kad būtų visapusiškai išaiškintos bylos aplinkybės. Ypatingosios teisenos procesas yra operatyvesnis, tad galima greičiau pasiekti norimų tikslų.

- *Trečias atvejis* įmanomas tada, kai terminas pateikti skundą jau praleistas, o varžytynių aktas dar nepatvirtintas. Šiuo laikotarpiu teoriškai įmanomi trys variantai: prašyti atnaujinti dėl svarbių priežasčių praleistą terminą skundai paduoti (jei dar nepraleistas naikinamasis 30 dienų terminas); palaukti kol bus patvirtintas varžytynių aktas ir pareikšti ieškinį arba pateikti prašymą teisėjui ir prašyti netvirtinti akto. Prašymas netvirtinti akto savo esme nedaug skirtusi nuo skundo, tačiau nebesant galimybės pateikti skundą, prašymas galėtų sukelti teisėjui abejonę dėl varžytynių teisėtumo.

- *Ketvirtas atvejis*. Jeigu nustatytais terminais yra paduotas skundas dėl antstolių veiksmų, tačiau teismas jo netenkina ir ta pačia nutartimi patvirtina turto pardavimo iš varžytynių aktą, tai dėl šios nutarties gali būti paduotas atskiras skundas pagal CPK 513 str. 2 d. Tačiau ar šiuo atveju, kai tokia nutartis įsiteisėja, vykdymo proceso šalis galėtų pareikšti ir ieškinį, remdamasi CPK 602 straipsnyje nustatytais pagrindais? CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punkto taisyklės, kad teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu šiuo atveju taikyti, manytume, negalima. Taigi teoriškai yra galimybė net teismui nepatenkinus skundo dėl antstolių veiksmų, vėliau tuo pačiu pagrindu pateikti ieškinį.

CPK 602 str. nustato pagrindus, dėl kurių aktas gali būti pripažintas negaliojančiu. Tai yra:

- 1) jeigu buvo realizuotas skolininkui nepriklausantis turtas;
- 2) jeigu turtas parduotas asmenims, kurie neturėjo teisės dalyvauti varžytynėse;
- 3) jeigu kuris nors asmuo buvo neteisėtai pašalintas iš varžytynių proceso arba buvo neteisėtai atmesta kurio nors asmens pasiūlyta aukštesnė kaina;
- 4) jeigu turtas buvo parduotas anksčiau, negu buvo skelbimuose nurodytas pardavimo laikas;
- 5) jeigu buvo pažeista skolininko teisė nurodyti, kokį turtą varžytynėse parduoti pirmiausia;
- 6) jeigu turtas parduotas už kainą, mažesnę, negu ji turėjo būti nustatyta.

Pagal CPK, šis pagrindų sąrašas atrodo baigtinis, tačiau išnagrinėjus teismų praktiką, darytina išvada, tai nėra baigtinis sąrašas. Pvz., civilinėje byloje A. Krivickienė v. Antstolis R.

Kudrauskas LAT konstatavo, kad „Pagal CPK 707 straipsnio 4 punktą skelbime apie varžytynes nurodomas varžytynių laikas. Aiškinant šias teisės normas, darytina išvada, kad skelbime apie nekilnojamojo turto varžytynes nurodytas varžytynių laikas negali būti ankstesnis nei vienas mėnuo nuo paskelbimo dienos. CPK 602 straipsnio 4 punkte numatyta, kad turto pardavimo iš varžytynių, perdavimo išieškotojui, turto pardavimo be varžytynių aktus suinteresuotų asmenų reikalavimu teismas gali pripažinti negaliojančiais, jeigu turtas buvo parduotas anksčiau, negu buvo skelbimuose nurodytas pardavimo laikas. Sistemiskai aiškinant šią teisės normą, skelbimuose nurodytas pardavimo laikas turi būti aiškinamas kaip pardavimo laikas, nurodytas pagal CPK 706 straipsnio reikalavimus, t. y. nekilnojamojo turto pardavimo iš varžytynių aktą teismas gali pripažinti negaliojančiu, jeigu turtas buvo parduotas anksčiau, negu buvo skelbimuose nurodytas pardavimo laikas, kuris negali būti ankstesnis nei vienas mėnuo nuo paskelbimo dienos. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad nustačius, jog apie varžytynes paskelbta pažeidžiant CPK 706 straipsnyje nurodytus terminus, teismas gali pripažinti turto pardavimo iš varžytynių aktą negaliojančiu pagal CPK 602 straipsnio 4 punktą. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad antstolis apie varžytynes paskelbė likus 19 dienų, t. y. pažeidžiant CPK 706 straipsnio reikalavimus, tačiau padarė išvadą, kad šis pažeidimas neatitinka CPK 602 straipsnio 4 punkte numatytų sąlygų. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai aiškino CPK 602 straipsnio 4 punktą.“⁸² Šiuo atveju turtas buvo parduotas skelbimuose nurodytu pardavimo laiku, bet tas skelbime nurodomas laikas buvo nustatytas nesilaikant CPK reikalavimų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad tai taip pat yra pagrindas pripažinti turto pardavimo iš varžytynių aktą negaliojančiu.

Kitoje byloje LAT šią teisės normą aiškino dar plačiau. „2004 m. sausio 13 d. antstolis paskelbė apie 2004 m. vasario 2 d. įvyksiančias ieškovo turto varžytynes. Tą pačią dieną antstolis interneto tinklapyje patikslino, kad varžytynės įvyks 2004 m. vasario 17 d., tačiau vietiniame laikraštyje „Klaipėdos birža“ tai nebuvo paskelbta. Bylą nagrinėję teismai pagrįstai sprendė, kad antstolis apie būsimas varžytynes vietiniame laikraštyje tinkamai nepaskelbė ir tai užkirto kelią, jog apie jas sužinotų kuo daugiau galimų pirkėjų. Šis pažeidimas yra pagrindas pardavimo iš varžytynių aktui pripažinti negaliojančiu pagal CPK 602 straipsnio 4 punktą.“⁸³

Taigi CPK 602 str. 4 p. numatytą pagrindą teismas gali taikyti ne tik tada, kai parduotas anksčiau nei buvo numatyta skelbime, bet ir kitais atvejais, kai buvo pažeistos skelbimo apie būsimas varžytynes sąlygos.

⁸² LAT civilinė byla A.Krivickienė v. antstolis R. Kudrauskas, byla Nr. 3K-3-466/2005.

⁸³ LAT civilinė byla UAB „Kalmaras“ v. antstolis Albino Zenkevičiaus, byla Nr. 3K-3-77/2006.

O civilinėje byloje N. B. v. antstolė R. Mikliušienė, LAT konstatavo, kad „teisėjas, tvirtindamas varžytynių aktą, patikrina ne vien turto pardavimo varžytynėse procedūros tinkamumą ir pagrįstumą, ar nėra normų pažeidimų, numatytų CPK 602 straipsnyje, bet sprendžia, ar turto pardavimas iš varžytynių buvo vienintelė priemonė patenkinti kreditoriaus reikalavimą, ar toks išieškojimas nepažeidžia viešojo intereso, kitų asmenų, pvz., invalidų, vaikų ir kitų, interesų. Vykdomo procesas yra sudėtinė bylų nagrinėjimo proceso dalis. Šioje proceso stadijoje turi būti ginamas viešasis interesas, laikomasi interesų derinimo principo“.⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat pabrėžia, kad „Nagrinėjant bylą iš naujo atkreiptinas dėmesys į tai, kad CPK 602 straipsnio nustatytais atvejais teismas turi teisę, o ne pareigą turto pardavimo iš varžytynių aktą pripažinti negaliojančiu, todėl tinkamam teisės normų taikymui nagrinėjamoje byloje būtina nustatyti ne tik tai, kada buvo paskelbta apie varžytynes ir kada parduotas turtas iš varžytynių, bet ir kitas aplinkybes, kurios pagrįstų teismo išvadą dėl pripažinimo ar nepripažinimo turto pardavimo akto negaliojančiu, jei nustatomos CPK 602 straipsnyje 4 punkte numatytos sąlygos“.⁸⁵

Tai, kad CPK 602 str. numatytų pagrindų sąrašas nėra baigtinis rodo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo požiūris į turto pardavimo iš varžytynių akto tvirtinimą. CPK 725 str. 1 d. nustatyta, kad teisėjas turto pardavimo iš varžytynių aktą tvirtina rezoliucija, nuo varžytynių dienos praėjus ne mažiau kaip 20 dienų. „Šioje proceso teisės normoje nustatytas laikas nuo vykusių varžytynių dienos iki varžytynių akto tvirtinimo dienos. Per įstatymu užtikrintą laiką, kuris turi būti ne trumpesnis nei 20 dienų, turi būti patikrinta, ar priverstinis turto pardavimas varžytynėse vyko teisėtai /.../. Jeigu varžytynių teisėtumu teisėjas neabejoja, tai nesuteikia jam teisinio pagrindo sutrumpinti dvidešimties dienų terminą, nes jį nustato įstatymas, o ne teismas. Kadangi per laikotarpį nuo varžytynių akto surašymo iki jo patvirtinimo turi būti išspręstas antstolio veiksmų teisėtumo klausimas, tai konkrečią akto tvirtinimo datą teisėjas turėtų nustatyti atsižvelgdamas į CPK 512 straipsnyje nustatytą terminą antstolio veiksams apskūsti, bet ne anksčiau nei sueina CPK 725 straipsnio 1 dalyje nurodytas minimalus terminas. /.../ CPK 725 straipsnyje nustatyta procedūra, kurią vykdo teisėjas, kad surašytas aktas taptų nuosavybės teises patvirtinančiu dokumentu. Šios teisės normos pažeidimo teisinė pasekmė – varžytynių aktas netampa nuosavybės teises patvirtinančiu dokumentu. /.../ Jeigu varžytynių aktas patvirtintas rezoliucija, tai šio teisėjo veiksmo teisėtumas ir pagrįstumas sprendžiamas, nagrinėjant ieškinį dėl varžytynių akto pripažinimo negaliojančiu“.⁸⁶

⁸⁴ LAT civilinė byla N. B. v. antstolė Ramunė Mikliušienė, A. K., byla Nr. 3K-3-157/2006.

⁸⁵ LAT civilinė byla A. Krivickienė v. antstolis R. Kudarauskas, byla Nr. 3K-3-466/2005.

⁸⁶ LAT civilinė byla N. B. v. antstolė Ramunė Mikliušienė, A. K., byla Nr. 3K-3-157/2006.

3.4 Sprendimų įvykdymo atgrėžimas

Įvykdžius sprendimą, yra apginami išieškotojo interesai bei įgyvendinamas tiek vykdymo proceso, tiek viso civilinio proceso tikslas. Tačiau gali atsitikti taip, kad jau įvykdytas teismo sprendimas yra panaikinamas. Tokiu atveju reikia apginti skolininko interesus, todėl vykdymo procese yra įtvirtintas sprendimų įvykdymo atgrėžimo institutas. „Šio instituto paskirtis – atkurti ankstesnę, pirminę, buvusią iki teismo sprendimo įvykdymo padėtį šalių materialiniuose teisiniuose santykiuose.“⁸⁷

„Įvykdymo atgrėžimo pagrindas yra šios aplinkybės: 1) sprendimas yra įvykdytas; 2) įvykdytas sprendimas yra panaikintas ir ginčo teisminis nagrinėjimas baigėsi tuo, kad ieškinio reikalavimai yra atmesti arba iš esmės neišspręsti.“⁸⁸

Sprendimų įvykdymo atgrėžimo klausimas labiausiai aktualus kasacijos ir proceso atnaujinimo atvejais. Apeliacijos atveju sprendimo įvykdymo atgrėžimo gali prireikti tik skubaus sprendimo vykdymo atveju, nes paprastai yra vykdomi tik įsiteisėję teismo sprendimai. Leisdamas sprendimą skubiai vykdyti kai toks konkretus skubaus vykdymo pagrindas CPK nėra tiesiogiai numatytas, teismas privalo pareikalauti, kad ieškovas užtikrintų sprendimo įvykdymo atgrėžimą tam atvejui, jeigu teismo sprendimas, jį įvykdžius bus panaikintas (CPK 283 str. 2 d.). Be to, atsakovas turi teisę reikalauti, kad išieškotojas atlygintų nuostolius, padarytus skubiai vykdant teismo sprendimą, kuris paskiau buvo panaikintas, jeigu skubiai vykdyti buvo leista išieškotojo prašymu (CPK 760 str., 2 d.). „Atsakovo nuostolių atlyginimo pareiga siejama su paties ieškovo rizika, būtent jis, ieškovas privalo tokią riziką įvertinti prašydamas teismo nukreipti sprendimą vykdyti skubiai. Vokietijos civiliniame procese tai dar vadinama rizikos atsakomybe (*Risikohaftung*), arba atsakomybės už pirmosios instancijos teismo klaidas perkėlimu išieškotojui.“⁸⁹

Dr. E. Stauskienė pastebi problemą, kad įvykdymo atgrėžimo instituto taikymas dabar yra neribojamas, išskyrus bylas dėl išlaikymo periodinėmis išmokomis išieškojimo, kuriose sprendimų įvykdymą leidžiama atgrėžti tais atvejais, kai panaikintas sprendimas buvo pagrįstas ieškovo pateiktais melagingais duomenimis arba suklastotais dokumentais (CPK 762 str. 3 d.). Pagal CPK 760 str. 3 d., jeigu grąžinti turto negalima, teismas savo sprendime, nutartyje numato, kad turi būti atlyginta šio turto vertė, o kai turtas realizuotas, - suma, gauta jį realizavus. „Įstatymų leidėjo pasirinkta nuostata civilinio proceso įstatyme įtvirtinti sprendimų įvykdymo atgrėžimo ribojimą tik bylose dėl periodinių išmokų išieškojimo, išskyrus atvejus, kai panaikintas sprendimas pagrįstas

⁸⁷ Stauskienė E. Teismo sprendimų įvykdymo atgrėžimas // Jurisprudencija. 2006, Nr. 4 (82). P. 76.

⁸⁸ LAT civilinė byla V. Balevičienė v. UAB „Medicinos bankas“, byla Nr. 3K-3-547/2004.

⁸⁹ Stauskienė E. Teismo sprendimų įvykdymo atgrėžimas... // ten pat, P. 79.

ieškovo pateiktais melagingais duomenimis arba suklastotais dokumentais, grindžiama siekiu apsaugoti pažeidžiamiausias asmenų grupes – nepilnamečius, nedarbingus ir paramos reikalingus asmenis. Visais kitais atvejais sprendžiant sprendimo įvykdymo atgręžimo klausimą, būtina išsiaiškinti ir materialinės teisės, reglamentuojančios atkuriamus iki teismo sprendimo įvykdymo buvusius materialinius teisinius santykius, ypatumus.⁹⁰ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2004 m. spalio 14 d. nutartyje civilinėje byloje V. Balevičienė v. UAB „Medicinos bankas“, Nr. 3K-3-547/2004 konstatuoja, jog „Nagrinėjamu atveju yra aktualios CK 6.241 straipsnio nuostatos dėl turto, kurio negalima išreikalauti. Pagal šio straipsnio 1 dalies 3 punktą negali būti išreikalaujami kaip be pagrindo įgytas turtas (CK 6.237 straipsnio 2 dalis) darbo užmokestis ir jam prilyginamos išmokos, jeigu gavėjas veikė sąžiningai. Vadinas, taikant CPK 760 straipsnio 1 dalį, kai sprendimo įvykdymo atgręžimo būdu pareiškėjas siekia susigrąžinti darbuotojui išmokėtą darbo užmokestį, turi reikšmės dar viena aplinkybė – ar darbuotojas veikė sąžiningai. Teisėje galioja sąžiningumo prezumpcija (CK 4.26 straipsnio 2 dalis ir kt.). Dėl to aplinkybę, kad darbuotojas buvo nesąžiningas, privalo įrodyti sprendimo įvykdymo atgręžimo siekiantis pareiškėjas.“⁹¹ Taigi tokiu atveju labai svarbi aplinkybė yra, ar darbuotojas veikė sąžiningai.

Kitoje nutartyje LAT konstatavo, kad „Viena iš sandorio negaliojimo pasekmių yra restitucija (1964 m. redakcijos CK 47 straipsnio 2 dalis, 2000 m. redakcijos CK 1.80 str. 2 d.). Tačiau teismas turi turėti omenyje, kad sandorio pripažinimas negaliojančiu ne visada sukelia tokias pasekmes. Kadangi asmuo, įgijęs daiktą pagal sandorį, tampa to daikto savininku, tai restitucija galima tik tada, kai tą leidžia daiktinė teisė. Tam tikrais atvejais įstatymas numato imperatyvų draudimą taikyti restituciją. Daiktinė teisė neleidžia išreikalauti daikto iš sąžiningo įgijėjo. Iš 1964 m. redakcijos CK 143 straipsnio 2 dalies (2000 m. redakcijos CK 4.96 straipsnio 4 dalies) analizės darytina išvada, kad nustačius, jog turtas yra perleistas teismo sprendimams vykdyti nustatyta tvarka ir nepaneigus įgijėjo sąžiningumo prezumpcijos, turto iš jo išreikalauti negalima.“⁹² Pagal CPK 760 str. 3 d., jeigu grąžinti turto negalima, teismas savo sprendime, nutartyje numato, kad turi būti atlyginama šio turto vertė, o kai turtas realizuotas, - suma, gauta jį realizavus.

⁹⁰ Ten pat. P. 81.

⁹¹ LAT civilinė byla V. Balevičienė v. UAB „Medicinos bankas“, byla Nr. 3K-3-547/2004.

⁹² LAT civilinė byla E. Malyško v. UAB „Lithun“, byla Nr. 3K-3-87/2005.

4. KITŲ SUBJEKTŲ PADĖTIS GINANT VYKDYMO PROCESO ŠALIŲ TEISES

Prie vykdymo proceso šalių teisių gynimo, nors ir ne taip tiesiogiai, gali prisidėti ir kiti subjektai juos galima suskirstyti į dvi dalis. Tai yra:

- kiti proceso dalyviai, pvz., šalių atstovai, kuratoriai, kviestiniai, vertėjai, ekspertai, policija;
- institucijos, susijusios su antstolių veiklos kontrole ir tikrinimu, vykdymo procesą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimu. Tai Teisingumo ministerija, Antstolių rūmai, Antstolių garbės teismas.

Pagal Antstolių įstatymo 27 str., antstolio procesinių veiksmų teisėtumą Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka kontroliuoja teismas. Antstolių darbo organizavimą tikrina Teisingumo ministerija ir Lietuvos antstolių rūmai. Įstatymų nustatyta tvarka antstolių veiklą gali tikrinti ir kitos institucijos.

Teisingumo ministro Petro Baguškos sudaryta speciali komisija, tyrusi skundus dėl Klaipėdos antstolių veiklos, nustatė, kad „ministerijos tarnautojai, kurie nagrinėja skundus dėl antstolių veiklos, dažnai formaliai informuoja pareiškėjus apie tai, jog skundus dėl tokių veiksmų nagrinėja teismai. Tačiau komisija atkreipė dėmesį, kad ateityje specialistams vertėtų pasidomėti, ar tokie pažeidimai atsirado ne dėl blogo antstolio veiklos darbo organizavimo. Būtent antstolio veiklos organizavimą ir prižiūri Teisingumo ministerija”⁹³.

Pasak buvusio teisingumo ministro G. Bužinsko, antstolių veiklos patikrinimai pasiteisina. 2005 m. pavasarį buvo patikrinta septynių Kauno miesto ir rajono apylinkių teismų teritorijose veikiančių antstolių veikla. „Net šešiais atvejais buvo nustatyta, kad buvo pažeista ministro patvirtinta Sprendimų vykdymo instrukcija. Patikrinimus atlikę ministerijos specialistai nustatė, kad išieškotojams buvo pavėluotai pervedami pinigai - antstolių depozitinėse sąskaitose šios lėšos buvo laikomos neleistinai ilgai. /.../ „Kreipiausi į antstolių savivaldą ir atsakingus ministerijos specialistus, kad būtų pateikti pasiūlymai dėl nustatytų trūkumų pašalinimo ir dabar tikrinami antstoliai jau stengiasi nedaryti kolegų klaidų“, teigė teisingumo ministras“.⁹⁴ Tik gaila, kad tokie patikrinimai yra tik epizodiniai.

⁹³ Skundus dėl antstolių veiklos tyrusi komisija pripažino dalį problemų pagrįstomis // www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&Str=17146; prisijungimo laikas: 2006-11-06.

⁹⁴ Teisingumo ministro inicijuoti antstolių veiklos patikrinimai – pasiteisino // www.tm.lt/default.aspx?item=spauda&id=9088&lang=1; prisijungimo laikas: 2006-11-05.

Už antstolio pareigų nevykdymą arba netinkamą vykdymą antstoliui gali būti taikoma drausminė atsakomybė. Pagal Antstolių įstatymą, teisingumo ministras, Antstolių garbės teismo siūlymu, gali skirti antstoliams drausmines nuobaudas. Jos yra tokios:

- 1) pastaba;
- 2) papeikimas;
- 3) teisės teikti paslaugas, nurodytas šio Antstolių įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje, atėmimas iki šešių mėnesių;
- 4) atleidimas iš antstolių.

Antstolių garbės teismą sudaro penki nariai, iš kurių du renkami antstolių susirinkime, du skiria teisingumo ministras, vieną – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas. Tačiau problema yra ta, kad daugiau nei 3 metus šios įstatymo nuostatos faktiškai buvo neveikiančios. Antstolių garbės teismo veiklos nuostatai ir Antstolių (antstolių padėjėjų) drausmės bylų iškėlimo ir nagrinėjimo taisyklės⁹⁵ įsigaliojo tik nuo 2006 metų rugsėjo 26 d. taigi, atsižvelgiant į tai, kad Antstolių įstatymas įsigaliojo 2003-01-01, darytina išvada, kad daugiau nei tris metus nuo antstolių reformos pradžios antstoliams negalėjo būti taikoma drausminė atsakomybė.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2006 m. rugsėjo 26 d. įsakymas Nr. 1R-295 „Dėl antstolių (antstolių padėjėjų) drausmės bylų iškėlimo ir nagrinėjimo taisyklių ir Antstolių garbės teismo veiklos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 104-3992.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. CPK ir kituose teisės aktuose vykdymo proceso šalims yra numatyta nemažai teisių, tačiau jų išaiškinimas šalims nėra pakankamai reglamentuotas. Pagal dabar galiojantį teisinių reglamentavimą, antstolis privalo išvardinti skolininko teises raginime įvykdyti sprendimą (bet tik tas, kurios yra tiesiogiai išvardintos CPK 643 str.). Visas kitas skolininko teises bei absoliučiai visas išieškotojo teises antstolis gali (bet neprivalo) išaiškinti atlikdamas pirminius vykdomuosius veiksmus. Būtų galima nustatyti antstolio pareigą informuoti išieškotoją apie jo teises atliekant pirminius vykdymo veiksmus. Taip pat prie kai kurių svarbesnių CPK reglamentuotų vykdymo proceso šalių teisių galėtų būti atskirai nurodyta antstolio pareiga tas teises šalims išaiškinti. Pvz., CPK 704 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad iki varžytynių pradžios skolininkas gali pats arba pavesti kitiems asmenims surasti iš varžytynių parduodamo turto pirkėją. Šis straipsnis galėtų būti papildytas nuostata, jog „prieš paskelbiant apie būsimas varžytynes, antstolis turi informuoti skolininką apie būsimas varžytynes ir šio straipsnio pirmoje dalyje nustatytą teisę“.

2. Siūloma nustatyti vykdymo senaties terminą administracinių teisės pažeidimų bylose. Tai skatintų antstolius operatyviau vykdyti nutarimus dėl administracinių nuobaudų skyrimo, o skolininko atžvilgiu, būtų pasiekta teisinių santykių stabilumo.

3. CPK 283 str. 1 d. 4 p., nustatantis, kad teismo sprendimas dėl darbuotojo gražinimo į darbą yra priskirtas fakultatyviam skubiam sprendimų vykdymui, yra nesuderintas su DK 299 str. 1 d. 2 p., nustatančiu, kad šis pagrindas yra priskirtas privalomam skubiam sprendimų vykdymui, bei su CPK 606 str. 1 d., nustatančia, kad vykdomieji dokumentai dėl gražinimo į darbą gali būti pateikti vykdyti per vieną mėnesį nuo pirmos dienos po sprendimo priėmimo. Esant dabartiniam reglamentavimui, kolizija spręstina DK naudai, t. y., teismas visais atvejais sprendimą dėl gražinimo į darbą turi nukreipti skubiai vykdyti.

4. Bet vykdomųjų dokumentų dėl gražinimo į darbą pateikimui nustatytas 1 mėnesio terminas ir skubus tokių sprendimų vykdymas sukelia problemų kai apeliacinės instancijos teismas panaikina pirmosios instancijos teismo sprendimą. Šią problemą (bent jau procesiniu atžvilgiu) būtų galima išspręsti CPK ir DK nuostatose sprendimų dėl gražinimo į darbą neįtraukus nei į privalomai, nei į fakultatyviai skubiai vykdytinų sprendimų sąrašą. Tokiu atveju CPK 606 str. 1 d. reiktų numatyti, kad tokių vykdomųjų dokumentų pateikimo vykdymui terminas būtų skaičiuojamas nuo sprendimo įsiteisėjimo. O jei ne, tai bent jau reikia suvienodinti CPK str. 1 d. 4 p. ir DK 299 str. 1 d. 2 p.

nustatytas teisės normas, t. y., vienodai nustatyti, ar sprendimas dėl grąžinimo į darbą priklauso privalomam, ar fakultatyviam skubiam vykdymui.

5. Pagal CPK, vykdant nutarimą skirti administracinę baudą, skolininkui neturi būti siunčiamas raginimas įvykdyti sprendimą. Tuo pažeidžiamos skolininko teisės. 2005-10-27 Teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-352 patvirtintoje Sprendimų vykdymo instrukcijoje šią problemą bandoma išspręsti įpareigojant antstolį (tuo atveju kai pagal CPK neturi būti siunčiamas raginimas įvykdyti sprendimą) siūsti skolininkui siūlymą sumokėti skolą ir vykdymo išlaidas. Tačiau kadangi raginimas įvykdyti sprendimą ir siūlymas sumokėti skolą ir vykdymo išlaidas savo funkcijomis, forma ir turiniu yra beveik vienodi procesiniai dokumentai, nemanytume, kad tikslinga juos reglamentuoti skirtingos galios teisės aktais. Problemą būtų galima išspręsti, pavyzdžiui, panaikinus CPK 661 str. 1 dalį, nustatančią, kad jeigu įstatymuose ar vykdomajame dokumente nurodyti įvykdymo terminai, raginimas įvykdyti sprendimą nesiunčiamas ir antstolis, pasibaigus nurodytam sprendimo įvykdymo terminui, iš karto pradeda priverstinio vykdymo veiksmus.

6. Mūsų nuomone, svarbiausias naujos 2005 Sprendimų vykdymo instrukcijos pakeitimas yra vykdymo išlaidų, susijusių su atskirų vykdymo veiksmų atlikimu, viršutinių ribų nustatymas. Tačiau siūlytume tokias ribas nustatyti ir tais atvejais, kai išieškoma suma viršija 200 Lt.

7. 2005 m. Sprendimų vykdymo instrukcijos 57 punktą siūlytume pakeisti taip: „Jeigu vykdomoji byla nutraukiama dėl to, kad panaikinti vykdomieji dokumentai, kurie buvo vykdymo pagrindas, išieškotojo sumokėtos ar iš skolininko išieškotos vykdymo išlaidos, susijusios su atskirų vykdymo veiksmų atlikimu, negrąžinamos.

8. Siūlytume CPK 512 str. pakeisti taip: „Skundas dėl antstolių ar notarinių veiksmų gali būti paduodamas per dešimt dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti. Skundo padavimo terminas gali būti atnaujintas, jeigu teismas pripažįsta, kad terminas praleistas dėl svarbių priežasčių. Prašymas atnaujinti praleistą skundo padavimo terminą negali būti paduotas, jeigu praėjo daugiau kaip 30 dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti“.

9. Išnagrinėjus teismų praktiką, darytina išvada, kad CPK 602 straipsnyje nurodytas turto pardavimo iš varžytynių, perdavimo išieškotojui, nekilnojamojo turto pardavimo be varžytynių aktų pripažinimo negaliojančiais pagrindų sąrašas nėra baigtinis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 53-2042.
2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-2.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-139.
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
6. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.
7. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, įgyvendinimo // Valstybės žinios. 2005, Nr. 58-2005.
8. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.
9. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 171-6295.
10. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. liepos 8 d. įsakymas Nr. 202 „Dėl teisės aktų, numatytų Lietuvos Respublikos antstolių įstatyme bei šio įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatyme, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 71.
11. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 432 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 3-82.
12. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. 1R-352 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 130-4682.
13. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. rugsėjo 26 d. įsakymas Nr. 1R-295 „Dėl antstolių (antstolių padėjėjų) drausmės bylų iškėlimo ir nagrinėjimo taisyklių ir Antstolių garbės teismo veiklos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 104-3992.
14. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2006 m. rugsėjo 20 d. įsakymas Nr. V-405 „Dėl priverstinio poveikio priemonių taikymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 105-4036.

15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 kovo 24 d. nutarimas Nr. 315 „DĖL Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 40-1290.
16. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą (Nr. 805/2004/EB).

Specialioji literatūra:

17. Kalverš R. Teismo ir kitų institucijų sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulužė, 2002. 160 P.
18. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė, II tomas. – Vilnius: Justitia, 2005. 637 P.
19. Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras, III dalis Individualūs darbo santykiai. – Vilnius: Justitia, 2004.
20. Raižys D., Administracinių teismų sprendimų vykdymo problemos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 69(61). 13-19. P.
21. Raižys D., Višinskis V. Kai kurios administracinių nuobaudų vykdymo problemos // Jurisprudencija. 2004, Nr. 53(45). 43-52. P.
22. Simaitis R. Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė(01 S). – V., 2006;
23. Simaitis R. Kokio Lietuvai reikia antstolio – turtingo ar vargšo? // Justitia. 2006, Nr. 1(59). 43-50 P.
24. Simaitis R. Kokio Lietuvai reikia antstolio – turtingo ar vargšo? // Justitia. 2006, Nr. 2(60). 40-50 P.
25. Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 2006. 208 P.
26. Stauskienė E. Skubiai vykdytinų teismo sprendimų instituto problemos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 96 (61). 90-98. P.
27. Stauskienė E. Teismo sprendimų įvykdymo atgrėžimas // Jurisprudencija. 2006, Nr. 4 (82). 76-81. P.
28. The Execution of Court Decisions in Civil cases. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1997. 268 P.
29. Višinskis V. Kai kurios turto realizavimo vykdymo procese problemos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77(69). 108 – 113. P.

30. Višinskis V. Skolininko turto paieška vykdymo procese // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3(81). 99-105. P.
31. Višinskis V. Skolų išieškojimas iš bankrutuojančios individualios (personalinės) įmonės ir jos savininko// Jurisprudencija. 2005, Nr.69(61). 36 – 42. P.
32. Višinskis V. Teismo sprendimo vykdymo vieta // Jurisprudencija. 2006, Nr. 79. 128-137. P.
33. Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S).- V., 1999. 177 P.

Kiti šaltiniai:

34. Ivaškevičius A. Instrukcija priverstė antstolius pasitempti // Kauno diena. 2005, Nr. 300(177761) // www.kaunodiena.lt/lt/?id=6&aid=33879; prisijungimo laikas 2006-11-02.
35. Lietuvos antstolių rūmai. Tolstant nuo reformos pradžios, ryškėja nauji antstolių institucijos uždaviniai // www.tm.lt/default.aspx?item=spauda&id=12828; prisijungimo laikas: 2006-11-05.
36. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės pranešimas spaudai // www.vkontrolė.lt/pranesimas.php?147; prisijungimo laikas 2006-11-05.
37. Skundus dėl antstolių veiklos tyrusi komisija pripažino dalį problemų pagrįstomis // www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&Str=17146; prisijungimo laikas: 2006-11-06.
38. Teisės projektų ir tyrimo centras. Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika// www.exjure.com/lt/index.php?option=comcontent&task=view&id=21&Itemid=30; prisijungimo laikas: 2006-10-01.
39. Teisingumo ministro inicijuoti antstolių veiklos patikrinimai – pasiteisino // www.tm.lt/default.aspx?item=spauda&id=9088&lang=1; prisijungimo laikas: 2006-11-05.

Teismų praktika:

40. LAT civilinė byla AB „Mažeikių nafta“ v. antstolis S. Degimas, A. M., byla Nr. 3K-3-172/2006.
41. LAT civilinė byla AB „Vilniaus Sigma“ v. Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija, byla Nr. 3K-3-288/2006.
42. LAT civilinė byla A.Miliauskas v. Antstolė A.Muzikevičienė, byla Nr. 3K-3-160/2005.
43. LAT civilinė byla A.Krivickienė v. antstolis R. Kudarauskas, byla Nr. 3K-3-466/2005.

44. LAT civilinė byla B. B. ir L. Z. v. P. Kisielienė, byla Nr. 3K-3-412/2006.
45. LAT civilinė byla CH.Ranft v. E.Stakinienė, byla Nr. 3K-3-394/2003.
46. LAT civilinė byla E. Malyško v. UAB „Lithun“, byla Nr. 3K-3-87/2005.
47. LAT civilinė byla L.Remazienė v. V.Drungilas, byla Nr. 3K-7-262/2005.
48. LAT civilinė byla M. Božko v. antstolė A. Rimaitė-Žičkuvienė, byla Nr. 3K-3-603/2005.
49. LAT civilinė byla N. B. v. antstolė Ramunė Mikliušienė, A. K., byla Nr. 3K-3-157/2006.
50. LAT civilinė byla pagal antstolio A. Christenoko pareiškimą dėl turto pardavimo iš varžytynių akto patvirtinimo, byla Nr. 3K-3-118/2006.
51. LAT civilinė byla R. Gražienė v. AB banko „Hansabankas“, byla Nr. 3K-3-377/2005.
52. LAT civilinė byla R.Strončikas v. A.Rimaitė-Žičkuvienė, byla Nr. 3K-3-8/2005.
53. LAT civilinė byla UAB „Kalmaras“ v. anstolis Albino Zenkevičiaus, byla Nr. 3K-3-77/2006.
54. LAT civilinė byla V. Balevičienė v. UAB „Medicinos bankas“, byla Nr. 3K-3-547/2004.
55. LAT civilinė byla V.Beržinis v. A.Beržinis, byla Nr. 3K-3-518/2004.
56. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005-09-20 sprendimas Dėl Klaipėdos apygardos teismo 2005 m. rugpjūčio 4 d. prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ patvirtintos Sprendimų vykdymo instrukcijos 89 punktas neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 2005, Nr. 113-4132.
57. Teismų praktika. 2003, Nr. 19. 291. P.
58. Teismų praktika. 2005, Nr. 24. 287. P.
59. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla A. Manelis v. antstolis R. Vižainiškis, byla Nr. 2S³²-176/2006.
60. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla pagal antstolės I. Beliačic pareiškimą dėl turto pardavimo iš varžytynių akto patvirtinimo, byla Nr. 2-711-341/2006.
61. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla pagal R. Mažeikaitės – Purikovienės skundą dėl antstolio veiksmų, byla Nr. 2-568-494/2006.
62. Vilniaus rajono apylinkės teismo 2005-06-23 nutartis pagal antstolio D. Blizniko pareiškimą dėl šalių UAB “Rukma” ir Meilės Jančiorienės taikos sutarties patvirtinimo.
63. Vyriausiojo administracinio teismo 2003-01-22 konsultacija, Nr. 26.1-K // www.lvat.lt/4_konsult/konsult.aspx?id=40; prisijungimo laikas: 2006-11-01.
64. Vyriausiojo administracinio teismo sprendimas pagal Vilniaus apygardos teismo prašymą, byla Nr. I¹-4-05 // Administracinių teismų praktika. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. 596 P.

SANTRAUKA

Raktiniai žodžiai: vykdymas, išieškotojas, skolininkas, antstolis

Vykdomo procesas – svarbi tema užtikrinant žmogaus teises, nes teismo sprendimas apskritai prarastų savo reikšmę jeigu jis nebūtų vykdomas. CPK ir kituose teisės aktuose išieškotojui ir skolininkui yra numatyta nemažai teisių, tačiau tam, kad šalys galėtų jomis pasinaudoti, jos turėtų būti informuojamos apie savo teises.

Teisės aktuose yra numatyti vykdomųjų dokumentų pateikimo vykdyti senaties terminai, tačiau nėra numatyta vykdymo senaties terminai, tokius terminus būtų tikslinga numatyti bent jau bylose dėl administracinių teisės pažeidimų vykdymo.

Raginimas įvykdyti sprendimą yra svarbi priemonė norint paskatinti skolininką įvykdyti sprendimą. Tačiau pagal CPK, jis siunčiamas ne visą laiką, pavyzdžiui, raginimas nesiunčiamas administracinės baudos išieškojimo atveju. Naujoje Sprendimų vykdymo instrukcijoje yra numatyta alternatyvi priemonė, siūlymas sumokėti skolą ir vykdymo išlaidas. Tačiau kyla klausimas, ar tikslinga šiuos du labai panašius procesinius sprendimus reglamentuoti skirtingos teisinės galios teisės aktais.

2002 m. Sprendimų vykdymo instrukcija buvo pripažinta prieštaraujančia aukštesnės galios teisės aktams. Todėl iškyla problema, kokią instrukciją reikia taikyti vykdomosioms byloms, priimtoms vykdyti iki naujos instrukcijos įsigaliojimo.

Sprendimų vykdymo instrukcijoje vykdymo išlaidos yra suskirstytos į bendrąsias vykdymo išlaidas, išlaidas, susijusias su atskirų vykdymo veiksmų atlikimu bei atlyginimą antstoliui už sprendimo įvykdymą. Darbe nagrinėjamas klausimas, ar tikslinga išskirti net tris jų rūšis. Naujoje sprendimų vykdymo instrukcijoje yra numatytos viršutinės vykdymo išlaidų, susijusių su atskirų vykdymo veiksmų atlikimu, ribos, tačiau tik tada, kai išieškotina suma yra nedidelė. Būtų tikslinga tokias ribas nustatyti ir kai išieškomos didesnės sumos.

Vykdomo procesas negali būti pradėtas be vykdomojo dokumento. Jis paprastai išieškotojui išduodamas sprendimui įsiteisėjus. Bet ši taisyklė negalioja, kai sprendimas vykdomas skubiai. Teisės aktuose skubus sprendimų vykdymas skirstomas į privalomąjį ir fakultatyvųjį. Bet sprendimo dėl grąžinimo į darbą atveju, CPK ir DK yra kolizija, t.y., viename kodekse šis sprendimas priskirtas privalomam, o kitame – fakultatyviam skubiam vykdymui.

Vykdyto proceso šalys, manydamos, kad antstoliai pažeidžia jų teises, gali paduoti teismui, kurio veiklos teritorijoje veikia antstolis, skundą dėl antstolių veiksmų. Tai galima padaryti per 10 dienų nuo tada, kai asmuo sužinojo ar turėjo sužinoti apie skundžiamą veiksmą, bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo skundžiamo veiksmo atlikimo. Nagrinėjant teismų praktiką, kyla klausimas, ar minėtas 30 dienų terminas yra naikinamas, t. y., ar jį galima atnaujinti.

Kitas svarbus vykdyto proceso šalių gynimo būdas yra ieškinys dėl turto pardavimo iš varžytynių, perdavimo išieškotojui, turto pardavimo be varžytynių aktų pripažinimo negaliojančiais. Teismų praktikoje iškyla problemų dėl šių būdų atskyrimo. Pagrindiniai jų atribojimo kriterijai yra pagrindai, dėl kurių galima paduoti ieškinį bei momentas, nuo kurio įsiteisėja teismo nutartis, kuria patvirtinamas pardavimo iš varžytynių aktas.

Kiti subjektai, kurie turi įtakos vykdyto proceso šalių teisių gynimui yra šalių atstovai, kuratoriai, kviestiniai, vertėjai, ekspertai, policija, Teisingumo ministerija, Antstolių rūmai, Antstolių garbės teismas, Seimo kontrolieriai ir kt. Tik problema ta, kad antstolių garbės teismo veiklos nuostatai įsigaliojo tik nuo šių metų rugsėjo 26 dienos.

SUMMARY

Key words: execution, creditor, debtor, bailiff.

Defence of Creditor's and Debtor's Rights in the Execution Process

The execution process is very important for protection of human rights. If court decisions were not executed the very court decisions would lose their importance. Rights of a creditor and a debtor are written in the Code of Civil Procedure (CPC) and in other legal acts, but these rights should be properly explained to the parties of the execution process.

Only the prescription to present the writ of execution is determined in Lithuanian laws, but any prescription for the whole case of execution is not determined usually. It would be reasonable to determine such a period of time at least for enforcement of administrative sanctions.

A proposal to fulfil a decision is an important mean to offer to a debtor to pay the debt by himself. But according to CPC the proposal is sent not in every case. For example, it is not sent in cases of enforcement of administrative sanctions. According to the new Instruction on Execution of Judgements, there is an alternative document to the proposal. To have in mind that both these documents have the same functions and almost the same content, there is a doubt if it is reasonable to regulate the same thing in different laws.

The Supreme Administrative Court of Lithuania has decided that the Instruction on Execution of Judgements adopted in 2002 years violates other legal acts adopted by the Government. So there is a problem which Instruction should be implemented for the executive cases which were started before adopting the new Instruction.

Expenses in the execution process are divided into three parts: the general expenses, expenses for exact executive actions and the bailiff's salary for enforcement of a judgement. The author discusses if it is necessary to divide them even into three parts. It is important that there are the highest limits of the expenses for exact executive actions determined in the new Instruction on Execution of Judgements. But they are determined only in the cases when the debtor owns a small sum of money, it would be good to determine them for bigger sums too.

Executive procedures can not be started without the writ of execution. Usually the court issues execution paper for the creditor after the judgement comes into force, except immediately executed judgements. There are two groups of court decisions for immediate execution: obligatory

and optional. But there is a conflict between the CPC and the Labour Code. According to the CPC the judgement to return an employee back to work is optional immediate execution, according to the Labour Code it is obligatory immediate execution.

The parties of the execution process can lodge a claim against the actions of a bailiff (articles 510 – 513 of the CPC). It should be lodged in the district court under which jurisdiction falls the place where the executive actions were performed. It can be done during 10 days from the moment when the person learns about the wrongful bailiff's action but not later than after 30 days from the performance of the wrongful act. The discussible question is if the term of 30 days could be renewed by the court if dismissed.

Another mean to protect creditor's or debtor's rights is a claim according to the article 602 of the CPC. The main differences between them are the situations named in the article 602 and the moment when the court's decision to confirm the sales act comes into effect.

Other subjects who have influence for defence of creditor's and debtor's rights are their representatives, interpreters, police, the Ministry of Justice, the Chamber of Bailiffs, the Court of Bailiffs'. The problem is that legal acts which regulate work of the Court of Bailiffs' were adopted too late.